

Rapport Retrospectieve case study

Chiro in Brussel

Jolijn De Haene, Nick Schuermans & Griet Verschelden

DieGem working paper

Juni 2014

Draft only. Please do not cite without permission.

www.solidariteitdiversiteit.be

Met steun van IWT – Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie

HoGent

LUCA

Inhoudstafel

1.	Inleiding	4
1.1	Chiro Brussel als case	4
1.2	Methodologie	5
1.3	Opmerkingen, vragen & bedenkingen	5
1.4	Tot slot.....	6
2.	Beschrijving praktijk	7
2.1	Algemeen.....	7
2.2	Chirogroepen.....	7
2.3	Chirojeugd Vlaanderen.....	9
3.	Diversiteit	11
3.1	Een diversiteit aan diversiteiten?.....	11
3.2	Drie visies op diversiteit	13
4.	Interpersoonlijke praktijken van solidariteit	15
4.1	Binnen de lokale Chirogroepen	15
4.2.	Bij Chirojeugd Vlaanderen.....	16
5.	Bronnen van solidariteit	17
5.1	Interdependentie	17
5.2	Strijd	18
5.3	Gedeelde normen en waarden.....	19
5.4	Ontmoeting	21
6.	Plaats	22
7.	Leerprocessen	25
7.1	Binnen de Chirogroepen.....	25
7.2	Binnen Chirojeugd Vlaanderen	28
8.	Burgerschapspraktijken.....	31
9.	Solidariteit in spanningsvelden	34
9.1	Universalisme en particularisme	34

9.2	Integratie en transformatie	36
9.3	Conflict en consensus	38
9.4	Onderhandelbaarheid en niet-onderhandelbaarheid.....	38
10.	Besluit.....	40
11.	Bibliografie.....	41
11.1	Geanalyseerde documenten	41
11.2	Academische referenties.....	41
11.3	Lijst geïnterviewden	42
11.4	Afbeeldingen:	42
12.	Glossarium.....	43

1. Inleiding

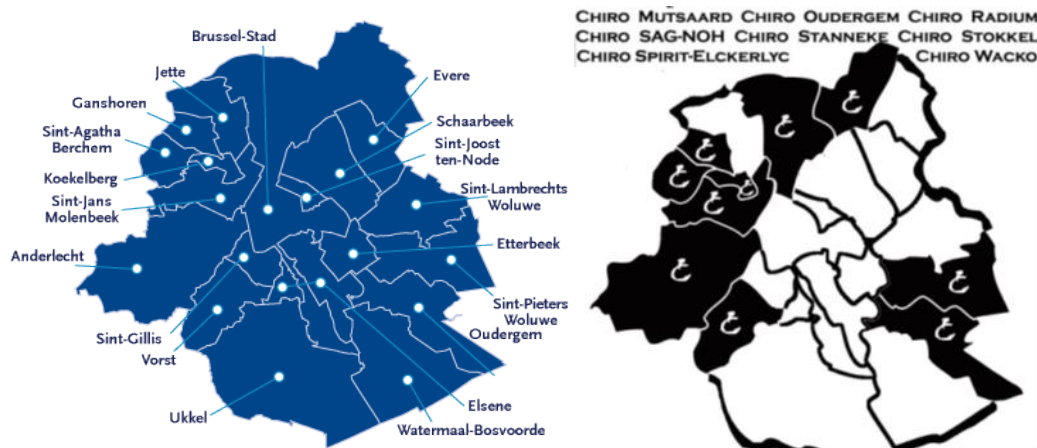
In het DieGem onderzoek zoeken we naar innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit. Anders dan bij heersende en structurele vormen van solidariteit binnen de context van een natie staat zoeken wij naar nieuwe vormen van solidariteit op plaatsen waar mensen van diverse afkomst elkaar tegenkomen: op de werkvloer, in de woonomgeving, op school, in de sportclub, het jeugdhuis, enz. Onze hypothese is dat de betrokkenen op deze plaatsen leren omgaan met culturele diversiteit en aangezet worden om burgerschapspraktijken op te zetten die leiden tot innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit. Om deze hypothese te testen, zetten we 32 case studies op. Dit rapport vat de resultaten van één van die case studies samen: Chiro Brussel.

1.1 Chiro Brussel als case

Gezien de focus van DieGem op het interpersoonlijke niveau vertrekken we in deze case studie vanuit het alledaags handelen van drie Brusselse Chirogroepen en het Brussels animatoretraject BINT. Daarnaast bekijken we ook hoe **Chirojeugd Vlaanderen** als organisatie omgaat met solidariteit en diversiteit binnen haar verschillende geledingen. Uiteraard brengen we ook de nodige aandacht op voor de wisselwerking tussen beide lagen. Die interacties bevatten immers ook nieuwe vormen van solidariteit, leerprocessen en burgerschap.

Het duurde een tijdje voor we de keuze voor deze verschillende lagen gemaakt hadden. Initieel leek het **BINT-project**, dat Brusselse meisjes via een monitortraject vertrouwd wil maken met Chiro, ons een goede insteek. Op basis van een eerste screening van documenten en een gesprek met leden van de stadswerking (cf. glossarium) bleek echter al snel dat we onze focus verder moesten opentrekken. Daarom beslisten we, om naast het BINT-project de werking van drie lokale groepen, die in hun dagdagelijks handelen geconfronteerd worden met diversiteit, in onze analyse mee te nemen.

Om een breed spectrum aan perspectieven, interacties en vormen van solidariteit te kunnen waarnemen, kozen we ook voor **drie groepen** die onderling voldoende van elkaar verschilden en die ook voldoende interactie hadden met de hogere lagen van Chiro en met BINT. In overleg met de Pedagogische Leiding en Stadswerking Brussel, werden Chiro Jijippeke (Sint-Jans-Molenbeek), Chiro Sint-Anneke (Koekelberg) en Chiro Spirit-Elckerlyk (Ganshoren) geselecteerd. Onze vraag tot medewerking werd in alle drie de groepen positief beantwoord.

1.2 Methodologie

Via documentanalyse, semi-gestructureerde interviews en participerende observaties zochten we naar nieuwe vormen van solidariteit in diversiteit in relatie tot plaats, leerprocessen, burgerschap en de rol van professionals (beroepskrachten en vrijwilligers) hierin. De verschillende bronnen zijn samen geanalyseerd.

Een eerste verkenning van Chirojeugd Vlaanderen gebeurde aan de hand van **documentanalyse**. De pedagogisch secretaris en de Brusselse stadswerker gaven ons toegang tot interne beleidsdocumenten en enkele relevante publicaties over Chirojeugd Vlaanderen. Bijkomend raadpleegden we standaardwerken over deze jeugdbeweging en werd secundair bronmateriaal opgevraagd (transcripties van interviews die afgenomen zijn in het kader van masterthesissen). Als laatste werden ook digitale media en sociale netwerkplatforms van de verschillende Chirogroepen geraadpleegd. Een volledige lijst met de geanalyseerde documenten is te vinden in de bijlage van dit rapport.

Een tweede type bronnen bestaat uit **semi-gestructureerde interviews**. Deze werden opgenomen en volledig getranscribeerd. Via de pedagogische leiding en de Brusselse stadswerking werden ons de contactgegevens van de groepsleiding (GL) en volwassen begeleiders (VB) van de groepen bezorgd. Zij leverden op hun beurt de contactgegevens van sleutelfiguren die mee wilden werken aan het onderzoek. In totaal werden in een periode van ongeveer twee maanden 11 interviews (van anderhalf tot twee uur) afgenomen. Een volledige lijst van respondenten is opnieuw te vinden in de bijlage van dit rapport.

Een derde type bronmateriaal bestaat uit **observatieverslagen**. Zoals uit de verdere analyse zal blijken is er een groot leidingtekort in de Brusselse Chirogroepen. Daarom stelden we voor om ook participerende observaties uit te voeren in de groepen. Door mee leiding te geven, kregen we als onderzoekers een 'first-hand' blik op de feitelijke interacties en konden we iets terugdoen voor de groepen. Op deze manier zijn we bij twee van de drie groepen één dag gaan meedraaien.

De onderzoeksresultaten werden tijdens het schrijfproces afgetoetst bij de Pedagogische Leiding van Chirojeugd Vlaanderen en waar nodig aangepast. Eveneens werden de resultaten voorgelegd aan de betrokken Chiroleiding. Hun feedback werd mee opgenomen bij de redactie van dit rapport. Idealiter dient de finale aftoetsing als opstap naar verder actie-onderzoek.

1.3 Opmerkingen, vragen & bedenkingen

Deze case study maakt deel uit van de **pilootcases** van DieGem. Dit houdt in dat het niet alleen een verkenning van Chirojeugd Vlaanderen was, maar evenzeer een verkenning van de onderzoeksmethodologie en de DieGem-hypothese. Doorheen het traject zijn begrippen verfijnd, vragen aangepast, rapportagevormen getest,... Bepaalde thema's of aspecten uit de DieGem-hypothese zijn daardoor onder- of overbelicht, of kregen een andere invulling dan in de andere pilootcases.

De interviews en observaties zijn **niet volledig evenredig verdeeld** over de groepen en projecten. Voor BINT werd enkel met een betrokken stadswerker gesproken, voor de andere groepen werd soms met de groepsleiding of leden uit de oud-leidingsploeg gesproken. We mogen/kunnen met andere woorden geen vergelijking maken tussen de groepen, maar dat is ook niet de bedoeling van dit onderzoek. De keuze voor de verschillende groepen heeft als doel de variatie te vergroten om zo meer verschillende vormen van solidariteit te kunnen vaststellen.

Er werd, in overleg met de pedagogische leiding, beslist om voor deze verkennende case **geen Chiroleden of hun ouders** te bevragen. In plaats daarvan kozen we ervoor om betrokkenen te interviewen die vanuit hun dubbelrol als oud-Chirolid of Chiro-ouder ook dat perspectief mee in de analyse konden brengen. Voor het perspectief van de BINT-meisjes konden we ons baseren op twee scripties, waarbij interviews met de meisjes werden afgenomen (Loots, 2012; Bekaert, 2013). Bovendien werden ons de transcripties van de interviews die gebeurd zijn voor één van beide onderzoeken ter beschikking gesteld.

Slechts één van de bevroegde respondenten heeft zelf migratieroots. Dit kan deels verklaard worden vanuit het relatief beperkt aantal leiding met een **etnisch-cultureel diverse achtergrond**, maar is zeker een element dat we – vanuit de doelstelling van DieGem – als aandachtspunt naar volgende case studies moeten meenemen. We doen onderzoek naar solidariteit in diversiteit, die diversiteit wordt idealiter ook in de bevroegde actoren weerspiegeld als we een volledig beeld vanuit verschillende perspectieven willen realiseren. In deze case hebben we dit opgevangen door transcripties op te vragen van interviews met allochtone leden.

Als laatste willen we bemerken dat enkel het perspectief van huidige actoren werd meegenomen. Er wordt heel vaak verwezen naar de **grote uitval** bij +12 in Chiro, maar ook in andere jeugdbewegingen. Door hen te vragen naar de reden waarom ze niet meer actief zijn binnen Chiro zouden we, vanuit het omgekeerde perspectief, bijkomende inzichten in solidariteits- en diversiteitsbeleving naar voor kunnen brengen. Ook hier hebben we dit hiaat deels opgevangen door te praten met Chiroleiding die als kind uit hun Chirogroep gestapt zijn, om later als leiding in een andere groep te starten.

1.4 Tot slot

Dit onderzoek kwam tot stand dankzij de medewerking van verschillende Chiro-vrijwilligers en Chiro-professionals. Vanuit de overtuiging dat dit onderzoek niet enkel henzelf, maar ook andere actoren uit het Brussels en Vlaams jeugdwerk ten goede zal komen, deelden ze hun kostbare tijd met ons. Hun engagement en enthousiasme inspireert en motiveert. Ze bewijzen elke week opnieuw dat diversiteit niet noodzakelijk voor spanningen zorgt, maar juist de voedingsbodem kan zijn voor samenwerking, leerprocessen en solidariteit. Bedankt!

2. Beschrijving praktijk

2.1 Algemeen

De praktijk die centraal staat in dit onderzoek is de Chiro-praktijk. Daarbij gaat het over activiteiten op zaterdag of zondag, weekends of kampen waarbij jongeren van 18 jaar en ouder leiding geven aan kinderen tussen 6 en 18 jaar (www.chiro.be). Voor BINT gaat het om vormingsmomenten met andere Chiro groepen en tweewekelijkse activiteiten op woensdagnamiddag met Brusselse meisjes tussen 16 en 21 jaar (Chirojeugd Vlaanderen, 2010a; Interview A2).

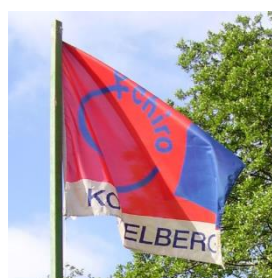
Chiro is echter meer dan enkel de lokale groep met leden en leiding. Er schuilt ook op Vlaams niveau een hele organisatie achter. Ook ouders zijn belangrijke actoren in het verhaal, net als heel wat betrokkenen die een meer ondersteunende rol op zich nemen, zoals de proost of de oud-leiding (www.chiro.be). De traditionele proost is niet meer bij elke groep aanwezig. Meer recent zijn er wel enkele nieuwe lokale ondersteuningsvormen gegroeid, vooral in stedelijke contexten, zoals de Volwassen Begeleider (VB) en lokale groepjes van heel betrokken oud-leiding, die zichzelf vaak als SOM-ploeg omschrijven (Steun Op Maat) (interviews J1, K1). Zij staan samen met de VB in voor logistieke en inhoudelijke ondersteuning van de Chirogroep, meer dan bij 'reguliere' oud-leidingsploegen het geval is (interview K1). De specifieke taakinvulling kan echter van groep tot groep verschillen.

2.2 Chirogroepen

Chiro Spirit-Elckerlyk, gevestigd in Ganshoren, heeft reeds een lange traditie en is nog steeds één van de grootste Chirogroepen van Brussel, met een 100-tal leden en een leidingsploeg van om en bij de 20 vrijwilligers (www.chiroganshoren.be).

Ze beschrijven zichzelf als een eerder traditionele Chiro met strikte regels rond de Chirokieren, wekelijkse activiteiten op zondag, christelijke liederen tijdens de formatie,... (Interview G1). Het werken met gescheiden groepen (jongens-meisjes) is een overblijfsel uit hun verleden. De leiding bestaat hoofdzakelijk uit jongeren die zelf Chirolid geweest zijn, al dan niet bij Chiro Ganshoren. De doorstroom van lid naar leiding verloopt in deze Chirogroep dan ook vlot (Interview G1). De (financiële) ondersteuning wordt voornamelijk door de Vlaamse gemeenschapscommissie (VGC) voorzien. De interne ondersteuning gebeurt door een VB (Interview G2).

Ook in Koekelberg vinden we een Chiro terug met een lange traditie. De groep bestaat al meer dan 30 jaar (Interview K1). **Chiro Sint-Anneke** is echter heel wat kleiner dan Chiro Ganshoren, met een vijftigtal leden en een tiental leiding (Interview K1, K3). Een aantal Chiro-tradities, zoals de formatie en de christelijke liederen, zijn nog duidelijk aanwezig in de groep (Observatie). Andere tradities hebben dan weer een eigen invulling gekregen, zoals de regels rond de Chirokieren: het is al voldoende als de leden de Chiro-kleuren aanhebben (Interview K3).

De leidingsploeg bestaat uit een mengeling van mensen met en zonder Chiro-achtergrond (Interview K1). De doorstroom is relatief beperkt en men vermoedt dat er de komende jaren extra op leidingswerving zal moeten worden ingezet (Interview K3). De jongste en oudste afdeling is gender-gemengd, voor de andere afdeling werken ze gesplitst (www.chirokoekelberg.wordpress.com).

Subsidies komen van de VGC (onder andere op basis van het aantal ingeschreven leden van vreemde herkomst) en van het Chiro-solidariteitsfonds (Interview K3). De ondersteuning vanuit de gemeente blijft beperkt. De groep heeft wel nog een proost, een VB, een eigen ondersteuningsploeg van oud-leiding en dan nog een algemene oud-leidingsploeg (de KOL – Koekelberg Oud-Leiding) die mee instaan voor inhoudelijke en logistieke ondersteuning (Interview K1).

Chiro Jijippeke is een tiental jaar geleden opgericht door een aantal jongeren die een hiaat in het jeugd aanbod vaststelden in Sint-Jans-Molenbeek. Om de kinderen uit de buurt toch een plaats te geven waar ze naar hartenlust konden ravotten, besloten die jongeren om een Chirogroep op te richten (Interview J1). De groep is relatief klein. De leidingsploeg bestaat uit ongeveer 10 vrijwilligers en er zijn een vijftigtal leden ingeschreven en de opkomst bedraagt gemiddeld zo'n 35-tal kinderen (Interview J1*). Anders dan bij de andere groepen zijn de Chirokieren niet verplicht en worden de activiteiten slechts tweewekelijks georganiseerd (Interview J1; www.facebook.com/chirojijippeke).

De oudste leden zitten nu in de aspi-ploeg. Volgend jaar zullen dus voor het eerst leden naar de leiding doorstromen (Interview A2, J2). De leidingsploegen groeiden tot nu toe met andere woorden niet organisch, maar werden elk jaar opnieuw samengesteld. Ook Chiro Jijippeke kan, naast het solidariteitsfonds van Chirojeugd Vlaanderen, rekenen op financiële steun van de VGC en van de gemeente (Interview J1). Chiro Jijippeke steunt daarnaast op een zeer actieve ondersteuningsploeg van oud-leiding (Interview A2, J1).

BINT, Arabisch voor 'meisje', is een tweejarig animatorentraject. Het project is ontstaan uit enerzijds de vaststelling dat er een leidingstekort was in de Brusselse Chirogroepen en anderzijds de vraag van Marokkaanse meisjes in Sint-Jans-Molenbeek die op zoek waren naar een zinvolle vrijetijdsbesteding (Interview A2,

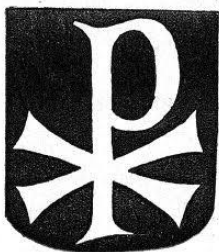
Chirojeugd Vlaanderen, 2011).

Eén van de stadswerkers heeft hierop ingespeeld en het BINT-project geïnitieerd, samen met een hele stuurgroep aan Brusselse verenigingen en actoren. De stages en vormingscursussen in het traject zorgen voor uitwisseling met de lokale Chirogroepen (Chirojeugd Vlaanderen, 2011; interview A2).

BINT is momenteel gevestigd in Schaarbeek, bereikt meisjes van verschillende nationaliteiten en woonplaatsen overheen Brussel en is niet meer uitsluitend gericht op doorstroming naar de leidingsploegen (Interview A2). Men exploreert momenteel ook de mogelijkheid om van BINT een volwaardige Chirogroep te maken en niet langer als nevenproject of experiment te beschouwen (Interview A1, A2).

2.3 Chirojeugd Vlaanderen

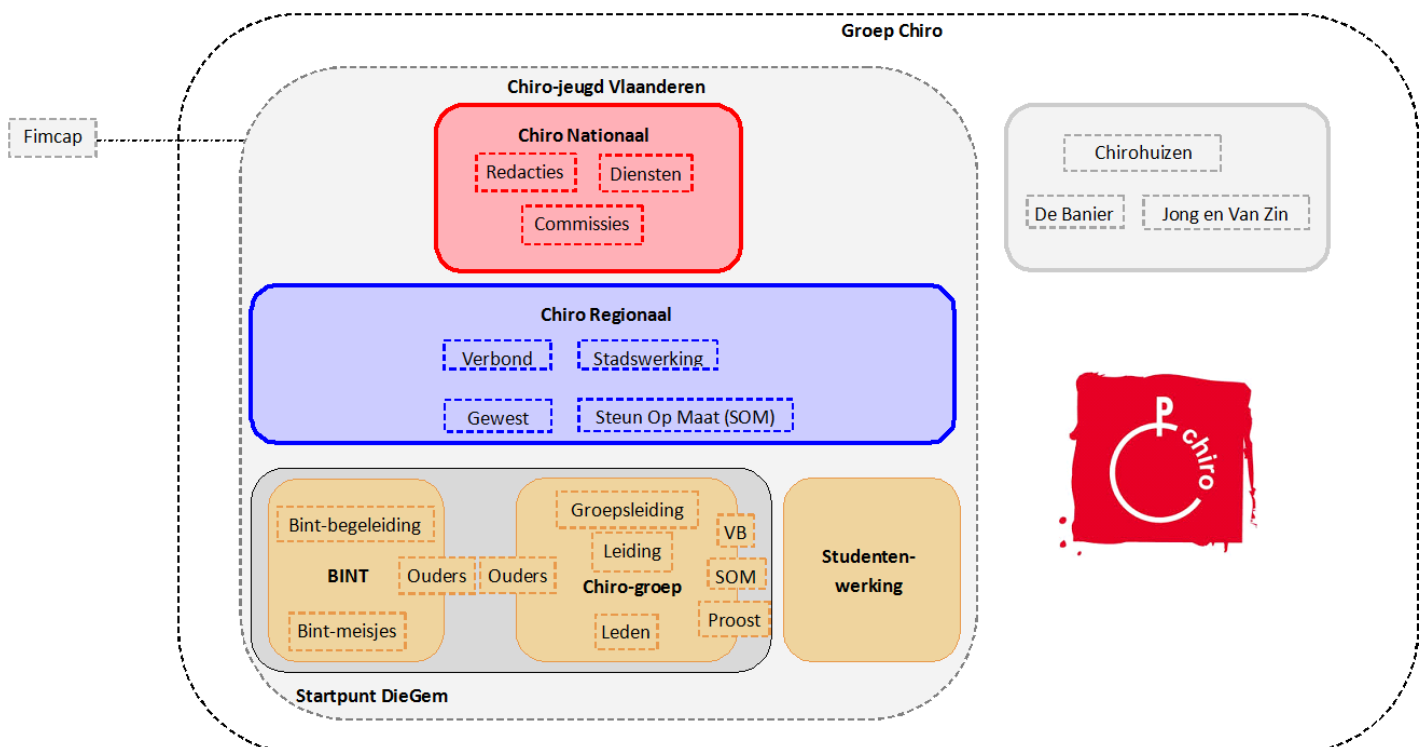
De geschiedenis van Chiro begint bij de oprichting van de eerste **patronaten** eind 19^e eeuw. De patronaten, die gegroeid zijn vanuit katholiek liefdadigheidswerk, werden gezien als vorm van jeugdzorg en pasten volledig binnen het burgerlijk beschavingsoffensief (Chirojeugd Vlaanderen, 2013b; Baeten, 1993; De Vroede & Hermans, 1985).

In de loop van de twintigste eeuw veranderden de patronaten en kreeg Chirojeugd Vlaanderen stilaan zijn huidige vorm. De visie werd 'onderweg' meermaals bijgesteld. Zo werd Chiro in de jaren '60 christelijk in plaats van katholiek. Vanaf dan kwam ook het **maatschappelijk engagement** steeds meer op de voorgrond, Chiro wordt een spel- én maatschappijbeweging (Chirojeugd Vlaanderen, 2013b).

Ook nu nog krijgen spel en maatschappij een hoofdrol in de Chirovisie. Chiro wil kinderen en jongeren samenbrengen via spel om de onderlinge verbondenheid te versterken en om individuele en collectieve vaardigheden te ontplooiën (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b & 2013b). Doorheen het Chiro-verhaal krijgen de buurt en de gemeenschap een centrale plaats. Chirogroepen moeten een afspiegeling van de buurt zijn, waardoor inclusief werken en inzetten op diversiteit kernthema's worden in de werking van Chirojeugd Vlaanderen.

Onderstaande figuur vat de Chirostructuur samen. De **nationale structuren** zijn samengebracht in het nationaal secretariaat. Daarbinnen opereren verschillende thematische commissies, diensten en redacties (www.chiro.be). De Chirogroep heeft naast haar jeugdbewegingsluik ook nog enkele andere deelorganisaties (De Banier - de Chirowinkel, Chirohuizen - hun jeugdverblijfcentra en Jong En Van Zin – de vormingsdienst) (www.chiro.be).

Als organisatie ondersteunt Chirojeugd Vlaanderen de lokale groepen in hun dagelijkse werking. Daarbij probeert ze niet alleen om de visie van Chirojeugd Vlaanderen door te geven aan de lokale groepen, maar ook om de vinger aan de pols te houden met wat in de Chirogroepen leeft (Interview A1, A2). Dit blijkt echter niet altijd even evident. De nationale laag van Chirojeugd Vlaanderen is niet direct betrokken in de dagdagelijkse praktijk van de Chirogroepen.

Wel wordt aangegeven dat er voldoende aansluiting is met en door de regionale structuren van het **verbond** en vooral het **gewest** (Interview G2, J3). In Brussel hebben we het dan over Gewest Ket en Verbond Brussel. Het is hoofdzakelijk via deze intermediaire structuren dat de verbinding wordt gemaakt tussen beleid en praktijk. Gewest en verbond hebben namelijk niet enkel een signaalfunctie. Zij worden ook mee ingezet in de groepsvorming overheen de verschillende Chirogroepen heen, via de organisatie van activiteiten, overlegmomenten én via hun ondersteunende rol (Interview A2). Vanuit deze intermediaire lagen worden ook regelmatig vernieuwende projecten opgezet volgens de lokale noden (Interview A1, A2). In Brussel gaat het dan bijvoorbeeld over BINT. Dit jaar wordt er ook gesleuteld aan een studentenwerking, zoals die ook al in andere steden bestaat (Interview A2).

In de jaren 1990 besliste de organisatie om extra ondersteuning te voorzien voor stadsgroepen onder de vorm van een **stadswerking** waarbij professionele krachten worden ingeschakeld (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a; Interview A1) . Om die extra ondersteuning te motiveren, wordt verwezen naar de specifieke context van (groot-)steden, waarbij de typische factoren de werking van een Chirogroep bemoeilijken (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a; Interview A2). Specifiek voor Brussel wordt bijvoorbeeld aangegeven dat het voor vrijwilligers niet evident en vooral tijdsintensief is om een weg te vinden in het ingewikkeld kluwen aan administratie, vergaderingen en diensten (Interview A2). Net als de gewesten en verbonden, vormt de stadswerking een (geprofessionaliseerde) brug tussen de lokale groepen en de hogere lagen, maar ook tussen Chiro en andere Brusselse actoren, via netwerking en lobbying (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a; Interview A1). In Brussel brengt de stadswerking ook de verschillende Chiro-actoren en –lagen samen in de Stadslong (www.chirobrussel.be). Daarin wordt gepeild naar wat er leeft in de verschillende groepen en welke noden er zijn.

Om het concrete handelen in de Chirogroepen ten volle te begrijpen en te situeren is het nodig om ook dit ruimer kader van ondersteunende organen en lagen mee in de analyse op te nemen. Verder in dit rapport zullen we beargumenteren dat solidariteit in diversiteit niet enkel op het niveau van de lokale groepen ontstaat, maar ook binnen de intermediaire en nationale structuren van Chirojeugd Vlaanderen geworteld zit en dat er interessante wisselwerkingen bestaan tussen de verschillende niveaus.

3. Diversiteit

Traditioneel wordt aangenomen dat homogeniteit lotsverbondenheid stimuleert en heterogeniteit dus minstens een uitdaging is voor het genereren van solidariteit. In DieGem willen we deze patstelling tussen solidariteit en heterogeniteit doorbreken door te zoeken naar vormen van solidariteit in diversiteit. Hoe kunnen we de diversiteit in deze case beschrijven? Hoe wordt deze diversiteit door de betrokkenen ervaren?

3.1 Een diversiteit aan diversiteiten?

De groepen die we bestudeerd hebben zijn actief in verschillende wijken in Brussel. Daardoor zijn ze zeer verschillend samengesteld. Op het vlak van **etnisch-culturele diversiteit** zijn er bijvoorbeeld duidelijk verschillen te merken. Bij Chiro Ganshoren is er relatief weinig (etnisch-culturele) diversiteit in de afdelingen aanwezig, zeker in vergelijking met andere Brusselse groepen (Interview A2, G1, G2). De diversiteit in Chiro Sint-Anneke is dan weer wel zeer groot, zowel bij leden als leiding (Interview A2, K3). Deze groep zet expliciet in op toegankelijkheid en diversiteit en staat daar ook voor gekend. Zo nemen ze regelmatig kinderen en jongeren uit het nabijgelegen opvangcentrum mee op kamp (Interview K3). Chiro Jijippeke kent geen Vlaamse meerderheid meer bij haar leden en wordt gekenmerkt door heel wat diversiteit, ook bij de leidingsploeg (Interview A2, J1). In de drie groepen is er meer diversiteit bij de leden dan bij de leiding. De verwachting is dat met de doorstroom van een divers ledenbestand ook de leiding steeds diverser zal worden:

“Maar ik denk echt wel dat dit op termijn zal toenemen omdat er nu ook meer zijn. Als de sloebers van mij van vorig jaar, als die leiding gaan zijn, dan zal er veel meer diversiteit in de leidingsploeg zijn. Dat is iets dat echt aan het groeien is. [...] toen wij jong was, was dat toch veel minder” (G1, p. 12).

Ook voor BINT vormt etnisch-culturele diversiteit een kernthema (Interview A2; Chirojeugd Vlaanderen, 2010a; 2011). Het project is gestart als een doelgroepgericht project voor Marokkaanse meisjes uit Molenbeek (Chirojeugd Vlaanderen, 2010a). Mettertijd werd het project verruimd naar alle Brusselse meisjes. De laatste nieuwe groepen van BINT zijn hierdoor ondertussen diverser geworden (Interview A2).

In zowat alle gesprekken en teksten wordt duidelijk dat diversiteit voor de Chiroleiding niet enkel etnisch-culturele diversiteit is. Heel vaak wordt verwezen naar genderverschillen, naar de verschillende leeftijden, maar ook naar **verschillen in socio-economische status** (Interview A2, K1, K3, G1, J1). De drie Chirogroepen leggen elk hun eigen accent of focus bij die diversiteit. Zo werkt Chiro Sint-Anneke in Koekelberg met leiders met een mentale beperking. Tegen de gangbare gedachte dat de jeugdbeweging vooral een middenklasse aangelegenheid is, richt de groep zich ook expliciet op kinderen uit lagere socio-economische klassen (Interview K1, K3, J1):

“Bij de speelrakers hadden wij evenveel Vlaamse, Nederlandstalige jongeren als niet-Vlaamse, Nederlandstalige jongeren en dat werkt even goed. [...] En bij de aspi's is dat eigenlijk ook wel zo. Van de 8, kan je er 3 of 4 echt Vlaamse middenklasse noemen en de rest is ofwel heel arm of ondertussen vervallen in de armoede” (K3, p. 4).

In heel wat gesprekken kwam ook de **splitsing van jongens en meisjes** naar voor, zowel in de traditionele groepen als bij BINT. Er wordt regelmatig naar cultuurverschillen verwezen om de opsplitsing te verklaren:

“Vanaf een bepaalde leeftijd is het niet meer zo toegestaan dat meisjes contact hebben met jongens. Je voelt dat wel en vandaar ook de uitval na +12. Naast het overaanbod aan vrije tijd of de keuzemogelijkheden (sport, rondhangen,...), heb je ook wel het feit dat er restricties zijn van thuis uit of verplichting om te werken, of een beperkte omgang die er mag zijn met jongens” (A2a, p. 4).

We mogen echter niet te snel de conclusie trekken dat de discussie rond een al dan niet gesplitste werking volledig gelijk loopt met die etnisch-culturele verklaring. Ook traditie speelt hier een belangrijke rol. Er wordt in de drie groepen heel sterk verwezen naar genderverschillen, meer nog dan naar de culturele verschillen m.b.t. jongens-meisjes-verhoudingen (Interview J1, K1, G2) .

“In de praktijk kan gemengd werken vooral in de puberteit een remmend effect hebben op de leden. Verschillende groepen kiezen er dan ook voor om op die leeftijd de geslachten toch weer op te splitsen” (Chirojeugd Vlaanderen, 2011, p. 25).

Taaldiversiteit komt opvallend vaak terug in de gesprekken. Door elke bevroagde Chirogroep wordt de voorwaarde gesteld dat de leden een minimum aan Nederlands kunnen. Dat doen ze voornamelijk om praktische redenen, maar ook omdat het taalverschil voor een tweedeling in de groep kan zorgen (Interview J1, K3, G1).

“Ik heb het trouwens altijd moeilijk met het woord allochtonen, want het zijn eigenlijk Belgen, ze zijn 3^e generatie en hier geboren. Maar de niet-Vlaamse jongeren – trouwens in Brussel spreken wij niet over Vlaamse en Waalse jongeren maar over Nederlandstalige en Franstalige jongeren en binnen onze Chiro vinden wij dat zeer belangrijk. We zijn allemaal Brusselaars dus wij voelen ons niet Vlaams of Waals, maar Brussels” (K3, p. 4).

Verschillen in religie worden amper geproblematiseerd. Het aanpassen aan religieuze verschillen (zoals het voorzien van halal eten of een bid-tent op kamp) wordt zelden in vraag gesteld (Interview K2). De centrale Chirowaarden worden ingevuld aan de hand van verschillende inspiraties (o.a. christendom, islam,...) om op die manier iedereen een plaats te geven in Chiro (Interview A1, www.chiro.be).

Hoewel ze in hun visietekst die openheid naar verschillende religies en geloofsovertuigingen niet expliciet vermelden (Chirojeugd Vlaanderen, 2013b), krijgt de religieuze diversiteit wel een plaats in de werking van Chiro. In de verhalen van de bevroagde Chiroleiding komt dit duidelijk naar voor:

“Ik herinner me een jongetje dat aan het praten was over het feit dat zijn God anders was dan de God van een andere jongen. ‘Hoe en welke God is dat dan?’ ‘Mijn God leeft in de zon en is bruin en jouw God is wit en is in de hemel en is in de wolken...’ dan ben ik wel even tussen gekomen, toen dat moslimkindje zijn uitleg aan het geven was en het christelijk kindje begreep het allemaal niet goed. En dan heb ik gezegd dat iedereen mag kiezen in wat hij gelooft en dat ik bijvoorbeeld geen God heb en dat dat ook kan en dat ik in de Chiro geloof, heb ik toen gezegd” (G1, p. 5).

3.2 Drie visies op diversiteit

In de verschillende geledingen kunnen we grofweg drie visies op diversiteit onderscheiden. Ten eerste wordt **diversiteit** door Chirojeugd Vlaanderen **als een realiteit** beschreven en niet zozeer als probleem waarmee moet worden omgegaan.

“[D]e meeste groepen die werk maken van inclusie, doen dat gewoon vanuit de realiteit van een diverse buurt. Ze merken dat het standaardmodel van een Chirowerking niet helemaal werkt voor de kinderen die zij in hun omgeving willen bereiken. [...] Groepen denken niet in termen van inclusie, ze doen het gewoon” (Bombaerts, Hillaert & Coussée, 2010, p. 184).

Ook voor de bevraagde groepen is die diversiteit een alledaags gegeven:

“In Brussel groeit iedereen zelf op met heel veel diversiteit. Die diversiteit is eigenlijk deel van normaliteit. Moesten wij in de Chiro zitten met alleen maar de blanke middenklasse en kinderen die ASO volgen, dan pas zou ik me vragen beginnen stellen, dat zou echt bizar zijn, omdat je nooit in zo’n aparte onderverdeling hebt geleefd” (G1, p. 10).

(Chirojeugd Vlaanderen, 2013a)

Wel wordt aangegeven dat soms inspanningen of aanpassingen nodig zijn om met die diversiteit te werken en om ze te behouden (Interview J1, K3, G1; observaties). In deze optiek wordt **diversiteit** ook gezien **als een uitdaging**. Voorbeelden van die specifieke inspanningen zijn de wervingsacties gericht op de buurt en in superdiverse scholen, de kostprijzen die laag gehouden worden, het te woord staan van de ouders in het Frans,... Die inspanningen vragen extra tijd en energie van de leiding. In meerdere interviews wordt aangegeven dat die extra inzet niet altijd mogelijk is binnen het kader van een vrijwilligersengagement (Interview A2, J3, K3). Ook de Pedagogische Leiding geeft aan dat er op diversiteit moet worden ingezet én dat dit de taak is van Chiro als organisatie:

“In Brussel (en in de andere grootsteden in België) is diversiteit een feit, ook bij Chirogroepen. Net als in scholen en andere jeugdorganisaties vraagt dat heel wat aanpassing in de houding en attitude van de leiding” (Chirojeugd Vlaanderen, 2011, p. 17).

“Tegelijk vind ik het onze verantwoordelijkheid als beweging om groepen te stimuleren om daar nog meer werk van te maken, zodat alle kinderen en jongeren meer aansluiting vinden bij Chiro. Met twee kanttekeningen: de keuze ligt bij de jongeren zelf. En ten tweede: voor

alles komt de draagkracht van de leidingsploeg” (Bombaerts, Hillaert & Coussée, 2010, p. 184).

Ondanks de strubbelingen die ervaren worden en de aanpassingen die gedaan moeten worden, wordt **diversiteit** expliciet gezien **als een meerwaarde** voor het Chirogebeuren. Opvallend is dat het niet gaat over diversiteit om de diversiteit, wel om de positieve effecten die uit de wisselwerking naar voor kan komen én om de grotere expertisepool die zo gecreëerd kan worden. De overtuiging dat iedereen anders is en dus andere talenten en competenties in de groep binnenbrengt, speelt daarbij een belangrijke rol (Interview J2, K1). Vaak leeft er ook de gedachte dat kinderen in een diverse Chiro groep meer van elkaar opsteken dan in een homogene groep (Interview J2, K3, G1). Hierbij gaat het niet enkel om het aanleren van sjortechnieken en macramépatronen, maar ook om vormen van burgerschapsleren die gericht zijn op solidariteit in diversiteit:

“Dat zien we niet als een toegift aan anderen, maar als een verrijking voor onszelf. Iedereen heeft beperkingen, maar ook minstens even veel talenten en mogelijkheden. Kinderen die allemaal verschillend zijn, kunnen meer van elkaar opsteken dan kinderen met gelijke mogelijkheden” (Bombaerts, Hillaert & Coussée, 2010, p. 184).

4. Interpersoonlijke praktijken van solidariteit

Onder solidariteit verstaan we de bereidheid om met elkaar te delen en te herverdelen vanuit een gevoel van lotsverbondenheid en loyaliteit. We kunnen materiële middelen delen, maar ook immateriële zaken zoals tijd, ruimte en identiteit. We zoeken naar nieuwe vormen van solidariteit waar mensen van verschillende afkomst in elkaars nabijheid toeven en zich engageren in interpersoonlijke praktijken. Welke interpersoonlijke praktijken van solidariteit zijn in deze case significant?

4.1 Binnen de lokale Chirogroepen

Binnen de verschillende lagen van de case zien we specifieke interpersoonlijke praktijken van solidariteit. Binnen de lokale Chirogroepen richten die praktijken zich op twee grote sporen. Enerzijds focust men op het belang van **groepsvorming, samenhang,...** . Men maakt werk van een groep waarin iedereen zich thuis kan voelen. Hiervoor worden de traditionele Chiro-technieken gebruikt. De formatie, waarbij de dag van elke afdeling wordt overlopen en waarbij samen het vlaggenlied wordt gezongen is hier een voorbeeld van. Ook naar de kinderen toe wordt die samenhang sterk benadrukt:

“ ‘We zijn een Chiro. Je moet delen. Je mag niet liegen. Je moet lief zijn voor elkaar, elkaar respecteren, elkaar niet pesten,’ zo’n dingen. Daar hechten we ook heel veel belang aan” (G1, p. 10).

Daarnaast wordt sterk ingezet op het **toegankelijk maken** van het aanbod. De leiding doet bijvoorbeeld huisbezoeken bij het begin van het Chiro-jaar of net voor het kamp. Daarbij is het doorgaans geen probleem om de ouders in het Frans te woord te staan. Om zoveel mogelijk leden op de activiteiten te krijgen, verstuurt men niet enkel brieven, maar ook sms’jes. Andere groepen gaan voor de activiteit langs om de kinderen op te pikken. De Chirokieren zijn dikwijls geen noodzakelijke voorwaarde (Interview A2, J4, K3; observaties).

De **financiële bijdrages** worden in stadsgroepen doorgaans ook zo laag mogelijk gehouden. Hierbij speelt de overtuiging dat minder bemiddelde kinderen even veel recht hebben op spel als middenklasse-groepen (Chirojeugd Vlaanderen, 2006; Interview K3). In Ganshoren betaal je bijvoorbeeld 140 euro voor 11 dagen kamp (www.chiroganshoren.be). Bij Chiro Jijippeke is dat slechts 35 euro voor 7 dagen (Interview J4). In Koekelberg bedraagt het kampgeld 100 euro, maar verwacht men niet dat alle ouders de volle pot betalen (Interview K3). Dikwijls wordt er flexibel omgesprongen met ouders die het lid- of kampgeld niet onmiddellijk kunnen betalen.

In de **organisatie van de kampen** zien we interpersoonlijke praktijken van solidariteit heel expliciet. Snoep wordt bij het begin van het kamp verzameld en dan door de leiding overheen de hele groep verdeeld (Interview J2). De kookploegen houden ook niet alleen rekening met lactose-intolerantie en vegetariërs, maar ook met moslims die enkel halal vlees eten (Interview K2). Sommige leidingsploegen verschuiven de data van het kamp omwille van de Ramadan; andere maken het mogelijk om de Ramadan op kamp te beleven en voorzien zelfs een gebedstentje (Interview J1, K3).

Om deze praktijken op te zetten staan de lokale leidingsploegen niet alleen. **VB’s, lokale ondersteuningsploegen** bieden extra ondersteuning aan de Chirogroepen en vormen zo dikwijls zelf een vorm van solidariteit. Ook de **ouders** spelen dikwijls een cruciale rol:

“Geëngageerde ouders die ook in de oudercomités zitten, die redelijk wat volk op de school kennen, die ook actief promo voeren en ook andere ouders aanspreken over de Chiro en een beetje als uithangbord dienen. [...] Ouders onderling kunnen eigenlijk ook alles naar omlaag trekken, als er een keer een ouder twijfel heeft of angst rond een activiteit of hoe het er aan toe gaat op kamp, dat dit soms andere kinderen mee sleurt in het niet mee laten gaan bijvoorbeeld. Dus het is echt belangrijk om die ouders op sleeptouw te kunnen hebben” (J3, p. 5).

4.2. Bij Chirojeugd Vlaanderen

Chirojeugd Vlaanderen steunt grotendeels op de **inzet van vrijwilligers** (Interview A1, K3; www.chiro.be). Dat engagement en de (tijds)investeringen die hiermee gepaard gaan, kunnen op zich al als vorm van solidariteit gezien worden. Omdat praktijken van solidariteit vaak extra druk leggen op het vrijwilligersengagement, biedt de organisatie extra ondersteuning via gewest, verbond, stadswerking,... Deze ondersteuning wordt mee gestroomlijnd via de Commissie Diversiteit, die de expliciete opdracht heeft om in te zetten op diversiteit en toegankelijkheid (www.chiro.be; Chirojeugd Vlaanderen, 2013a).

Chirojeugd Vlaanderen werkt overwegend aan de **voorwaarden** die nodig zijn om tot interpersoonlijke praktijken van solidariteit te komen. Zo stimuleert ze haar groepen om activiteiten op te zetten rond thema's zoals de buurt, armoede en solidariteit (Chirojeugd Vlaanderen, 2013a). Met folders en brochures wil ze de leidingsploegen, de VB's en de SOM-ploegen ook klaarmaken om hun werkingen meer toegankelijk te maken voor een diverse groep kinderen en jongeren (Chirojeugd Vlaanderen, 2006). Met een Solidariteitsfonds ondersteunt ze groepen met veel (kans)armoede ook financieel. Met uniformbonnen kunnen de leden van zulke groepen ook goedkoper Chirokleden aanschaffen (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. b). Ook de verschillende vormingsmomenten van het gewest en verbond bieden ruimte voor interpersoonlijke praktijken.

“De kennis daarover zou stilaan ook op het platteland moeten doorsijpelen. Dat loopt nog altijd makkelijker als je een paar van die gasten mee hebt in uw groep, die daar over kunnen vertellen in de praktijk dan dat je dat uit de boekjes moet leren, natuurlijk” (J2, p.7).

Terwijl deze ondersteuning in principe op alle Chirogroepen is gericht, zien we ook **specifieke initiatieven** ontstaan. In de Brusselse context denken we daarbij voornamelijk aan BINT en de stadswerking. Het engagement, de tijd en de financiële middelen die in deze projecten worden geïnvesteerd, kunnen gezien worden als een vorm van solidariteit vanuit Chirojeugd Vlaanderen.

5. Bronnen van solidariteit

Wat zet mensen aan om te delen en te herverdelen? In de sociologische literatuur onderscheiden we vier bronnen van solidariteit: wederzijdse afhankelijkheid, gedeelde waarden en normen, strijd en ontmoeting.

5.1 Interdependentie

Het cement dat een samenleving bij elkaar houdt, bestaat in deze visie uit het feit dat mensen er zich bewust van zijn dat ze van elkaar afhankelijk zijn door de doorgedreven arbeidsverdeling. Solidariteit groeit dan uit de nood aan interactie en coöperatie in een context van wederzijdse afhankelijkheid.

Binnen de Chirogroepen is interdependentie een belangrijke bron van solidariteit. Op twee manieren komt dit terug. Ten eerste wordt regelmatig aangegeven dat je in een Chiro verschillende profielen aan mensen nodig hebt (Interview A2, J2). Op kamp heb je mensen nodig die een tent recht kunnen zetten, lekker kunnen koken, een goede groeps sfeer kunnen bewaren, conflicten kunnen hanteren, een verstuurde enkel kunnen verzorgen, etc. Er moet ook iemand de boekhouding doen en evenementen kunnen organiseren (Interview J2). Solidariteit in diversiteit is in dit geval gebaseerd op de overtuiging dat iedereen andere talenten heeft en dat je binnen een groep **verschillende competenties nodig** hebt. Diversiteit is in deze gedachtegang cruciaal, omdat het de expertisepool waaruit geput kan worden vergroot:

“En dat is dan ook de solidariteit waarvan je zegt... op leidingskringen kun jij niet goed mee, en je snapt dat niet allemaal goed, maar op kamp als je een tocht moet doen, dan ben jij ik-weet-niet-hoe goed met de kaart. Jij kan veel beter dan ik een schoen herstellen. Dat is toch de meerwaarde van een jeugdbeweging, dat je een diversiteit aan competenties nodig hebt?” (J2, p. 20).

“Zolang dat er respect is voor: ik kan mijn ding doen, en gij kunt uw ding doen en samen kunnen we dat vormgeven. Niet iedereen in de groep moet een groepsleider worden en moet dat gaan expliciteren of moet een goede netwerker worden. Iedereen moet kunnen scoren op zijn terrein” (J2, p. 20).

Ten tweede zien we interdependentie als bron van solidariteit ook terugkomen over de generaties heen. Binnen de Chiro is het een gangbare gedachtegang dat je als leiding iets terug doet voor iets dat je als lid zelf gekregen hebt (Interview K1, K3). Ouders van leden spannen zich dikwijls ook in voor de Chiro op basis van hun eigen ervaringen in de Chiro (Interview K1, J2). In die zin wordt engagement binnen de Chiro door sommigen ook als een vorm van solidariteit tussen verschillende generaties gezien. In stadsgroepen is dit niet altijd evident (Interview A2). Er is veel minder doorstroming naar de leiding en ouders hebben dikwijls ook zelf niet in een jeugdbeweging gezeten. Door verschillende betrokkenen wordt dit gezien als een rem op solidariteit op basis van **intergenerationele interdependentie**:

“Het is logisch dat je, als je lid bent geweest, ook leiding wordt. Dat is een stukje solidariteit. Dat je een stukje teruggeeft wat je zelf ook gekregen hebt” (K1, p.18).

“Wat voor [de vrijwilligers] belangrijk is, is dat ze iets kosteloos doen, dat engagement voelen en iets terug kunnen doen omdat ze dat zelf jarenlang gekregen hebben” (A2b, p. 5).

“Chiro wordt doorgegeven van generatie op generatie. In Brussel zit je met een doelpubliek waarbij de ouders zelf nooit in Chiro hebben gezeten of het niet kennen” (A2a, p. 4).

“Binnen elk jeugdbewegingsprofiel zie je bijna generaties terugkomen. En dat zit daar nog niet in. Omdat de vorige generatie dat nog niet geproefd heeft. Vanuit een stadsgroep zijn we eigenlijk aan het investeren in de volgende generatie van gasten die dat nu meemaakt en die dat later, misschien binnen 10 jaar, zeggen van: ik heb dat zelf gedaan, nu ga jij dat ook doen” (J2, p. 10-11).

5.2 Strijd

Solidariteit kan geworteld zijn in strijd. Samen ten strijde trekken leidt tot sterke vormen van lotsverbondenheid. Gezamenlijke inzet voor gelijke rechten schept een band.

Naast interdependentie vinden we ook strijd terug als bron van solidariteit. Dit komt duidelijk tot uiting in de praktijken die uitgewerkt worden om Chiro als jeugdbeweging voor iedereen toegankelijk te maken. Sommige vrijwilligers wijzen expliciet op een vorm van **maatschappelijke bewogenheid** als basis voor het engagement in Chiro (Interview K3, J3, J4). Voor een leidster met hoofddoek was het een persoonlijk strijdpunt om een vereniging zoals de Chiro klaar te maken voor meisjes zoals haar. In Chirogroepen zoals Jijippeke en Sint-Anneke vinden mensen met een dergelijk profiel elkaar. Ook al engageert de meerderheid van de leidingsploeg zich gewoon om elke zondag een leuke activiteit aan een groep kinderen aan te bieden, zijn er eveneens mensen die van solidariteit met bepaalde doelgroepen, waar zij al dan niet toe behoren, een strijdpunt hebben gemaakt:

“Het verhaal van Jijippeke als maatschappelijk, socio-cultureel project leeft niet in de hoofden van veel leiding. Ik denk dat dit vooral in mijn hoofd leeft. Ik heb daar ook gedeeltelijk motivatie uit gehaald. En ik vermoed dat dit bij sommige leiding zeker ook het geval is, namelijk dat ze vanuit een maatschappelijke bewogenheid iets willen opbouwen. Al denk ik dat de meeste leiding en zeker de leiding die er dit jaar staat, echt gewoon puur uit amusement komt” (J3, p. 6).*

“Ja, er moet wel iemand beginnen in de Chiro met een hoofddoek, want als niemand met een hoofddoek gaat beginnen, gaat niemand, denk ik, beginnen met een hoofddoek. [...] Ik wil niet dat er in één keer, na mij, niemand is. Ik hoop dat er altijd iemand bijkomt die een hoofddoek heeft” (J4, p.15-20).

5.3 Gedeelde normen en waarden

Volgens deze visie is solidariteit geworteld in een collectief bewustzijn. Het gevoel van deel uit te maken van een culturele gemeenschap met gedeelde waarden en normen schept een solidariteit tussen hen die wederzijds gericht zijn op die gemeenschappelijke waarden en normen.

Bovenop interdependentie en strijd spelen ook gedeelde normen en waarden een rol als bron van solidariteit. Chiro is een jeugdbeweging met een katholieke geschiedenis die de christelijke waarden in geactualiseerde vorm nog steeds als één van haar inspiratiebronnen hanteert. De drie centrale **Chirowaarden** zijn “graag zien”, “rechtvaardigheid” en “innerlijkheid” (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b). Deze waarden krijgen niet alleen een plaats in de visieteksten van Chirojeugd Vlaanderen, maar ook in de dagelijkse praktijk van de Chirogroepen. De Chirowaarden worden gezien als onderdeel van de Chiro-traditie en vormen een basis voor concrete Chiro-praktijken:

“Ja, we vinden de waarden wel belangrijk. Dat is ook één van de redenen waarom we de liederen zouden behouden. Die christelijke waarde van vergeving, die vinden wij wel belangrijk. En solidariteit, verdraagzaamheid, ... Dat zijn waarden die wij ook wel ondersteunen” (K3, p. 19).

De **christelijke waarden** vormen echter geen belemmering voor de deelname van niet-christenen aan Chiro-activiteiten, zo blijkt uit de interviews. Sommige islamitische ouders vertellen juist dat ze de christelijke inspiratie verkiezen boven de “goddeloosheid” van verschillende andere organisaties (Loots, 2013; Interview 2A). Als kinderen om redenen van geloof iets wel of niet willen doen, is dit meestal ook geen punt. In bepaalde Chiro’s vinden ze het perfect begrijpbaar dat getuigen van Jehova sommige traditionele liederen niet meezingen (Interview K1, K3). Voor moslims stelt dit blijkbaar minder een probleem:

“Ja, ik vind het altijd vreemd dat wij altijd al die moslims hebben die mee ‘Christus Koning goede nacht’ zingen. En alle ouders die daarbij staan en dat is geen probleem. Alle moslim ouders die erbij staan weten waar het allemaal om gaat. Die zingen gewoon mee en dat is geen probleem” (K3, p. 19).

Uiteraard zijn de christelijke waarden niet de enige die het reilen en zeilen van een Chirogroep bepalen. Bewust of onbewust spelen heel wat andere normen en waarden een belangrijke rol. Deze gedeelde waarden en normen vormen een belangrijke basis voor de groepsvorming. Zo fungeren ze mogelijk niet alleen als een insluitingsmechanisme, maar ook als een **uitsluitingsmechanisme**. De ene Chiro is zich daar al van bewuster dan de andere. Alcohol vormt hier een interessant punt (Interview G2, A2, J1). In sommige groepen heerst een cultuur waarin alcohol een algemeen aanvaard gegeven is. De norm is dat je meedrinkt. Jongeren die niet drinken kunnen in zulke groepen moeilijk tot de groep behoren. Ze doen niet mee met de zuipelletjes op kamp of participeren met een emmer water. In andere Chiro’s is er veel meer gevoeligheid voor dit soort van thema’s:

“Als je in oudere groepen komt, beginnen er steeds meer mensen te roken en er wordt gedronken. Niet op zondagen en zo, maar op kamp als de anderen gaan slapen zijn. Dat is dan wat schurend met hun waarden en normen. Want we hadden een jongen die van Marokkaanse afkomst was bij de kerels en die deed dan nooit mee met de zuipelletjes en die is dan ook uiteindelijk maar één jaar gebleven” (G2, p. 2).

“Ik weet dat leden van andere Chiro’s geen aansluiting vonden en dat zij dan bij ons terecht gekomen zijn en dat die bij ons wel bleven. Dat is een cultuur in onze Chiro. Maar wat precies is moeilijk met woorden te benoemen. Dat zit daarin. Mensen die bij anderen hun draai niet vinden, doen dat bij ons wel” (K1, p. 6).

Graag zien is als **vrienden** omgaan met elkaar, en weten dat de ander geen middel is om je eigen doel te bereiken; aanvarden dat **niemand anders anders** is, en **samen** werken aan **verbondenheid**; kiezen om elke mens te waarderen, zomaar, om wie die is.

Graag zien kiezen we in de Chiro door te zorgen dat iedereen **thuis voelt** zich in de groep; rekening te houden met de ander, en **respect** te hebben voor iemands **kwetsbaarheid**; te bouwen aan een vriendengroep die sterker is dan ruzie.

Graag zien, voor een wereld waar mensen zo samenleven dat **iedereen** er **beter** van wordt, **dichtbij en veraf**; waar we samen werken aan een levende gemeenschap waarin verbondenheid voelbaar wordt.

Rechtvaardigheid is beseffen dat **iedereen** evenveel **waarde** heeft en elke mens een hoopvolle **toekomst** alle mensen laten **meespelen** in onze samenleving en hen geven wat ze daarvoor nodig hebben; jezelf niet **sterken** ten koste van **zwakkeren**.

Rechtvaardigheid kiezen we in de Chiro door te leren **delen**; je in de eerste plaats in te spannen voor wie het moeilijker heeft; **pesten en uitsluiten** een **halt** toe te roepen en te **kieszen** voor **geweldloos overleg**.

Rechtvaardigheid, voor een wereld waar we samen werken aan vrede en streven naar een **leefbare aarde** voor **iedereen** nu en morgen.

Innerlijkheid is **intens** leven en laten leven; **vragen stellen** bij wat **vanzelsprekend** rijkt; **sporen** zoeken van wie of wat ons leven **zin** geeft; **sterker** worden door **bewust** te leven.

Innerlijkheid kiezen we in de Chiro door, terwijl je bezig bent, **stil** te staan bij gevoelens van **verwondering** en **verbondenheid**, van **verontwaardiging** en **onmacht**; te beseffen dat je leeft en mag **genieten**.

Innerlijkheid, voor een wereld waarin we onze **waarden** tot bloei brengen in concrete **daden** en gaan voor zinvol **samenleven**.

(Chirojeugd Vlaanderen, 2013b, p. 14)

5.4 Ontmoeting

Volgens deze benadering ontstaan informele vormen van solidariteit uit toevallige kleine ontmoetingen. Door interactie en dialoog leren mensen elkaar beter kennen en begrijpen en groeit de tolerantie in de samenleving.

Zowel binnen de groepen als bij Chirojeugd Vlaanderen staat ontmoeting centraal als vierde bron van solidariteit. In essentie bestaan vele Chiro-praktijken uit erg diverse vormen van ontmoeting en groepsvorming, al dan niet geïnitieerd door ondersteunende structuren:

“Als we met onze Chirobril naar de stad kijken dan willen we bouwen aan een stad op mensenmaat, waarin sociale contacten en het sociale weefsel terug aan belang toenemen” (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b, p. 11).

Binnen de groepen is er een groot geloof dat kinderen solidair leren zijn op basis van ontmoetingen. Verschillende leid(st)ers gaven bijvoorbeeld aan hoe **huisbezoeken** hen anders hadden doen denken over de kinderen in hun groep (Interview K2, K3, J1). De leiding van Chiro Sint-Anneke gaat voor het kamp bij alle ouders langs, onder andere om de thuissituatie in te kunnen schatten.

“Ik heb nog mijn ogen opengetrokken. Bij gezinnen toekomen [en dan zie je] een tafel, 6 stoelen, niets meer. Het is een andere leefwereld dan de gemiddelde Vlaamse middenklasser” (J1, p. 22).

Ook bij Chirojeugd Vlaanderen leeft de overtuiging dat ontmoeting een belangrijke bron van solidariteit is. Daarom vinden ze het belangrijk om kinderen en leid(st)ers van verschillende groepen met elkaar in contact te brengen (Chirojeugd Vlaanderen, 2006; 2010b). Zo is het BINT-project niet alleen opgestart om de Chiro-structuren in vraag te stellen vanuit een particularistisch traject met een aantal Marokkaanse meisjes. Het project beoogt ook om vragen op te roepen bij andere Chirogroepen op basis van hun contacten met die meisjes tijdens **gezamenlijke vormingsmomenten** (Chirojeugd Vlaanderen 2010a; 2011; Interview A2). De BINT-meisjes gaan namelijk samen met toekomstige leiders en leidsters van andere Chirogroepen op IK (InleidingsKursus) en SB (ScholingsBivak). Ze doen ook een stage bij Brusselse Chirogroepen. De verwachting is dat deze gezamenlijke momenten ontmoetingen zullen tot stand brengen die solidariteit zullen bewerkstelligen:

“Er komen vragen langs alle kanten op zo’n cursus. Ze zijn een heel ander soort deelnemster en dat maakt dat de cursus heel anders is. Het gaat niet altijd even vlot, [...] Ze zien dan die BINT-trui met ook het Chiro-logo op. Dan gaan ze vragen stellen. [...] Eerst vinden ze het raar dat BINT geen rokjes draagt, dat dat niet mag van hun cultuur, maar op het einde zijn de BINT-meisjes heel blij dat ze zijn mee gegaan en zien de Chirogroepen dat het in de stad toch anders werken is” (A2b, p. 12-13).

6. Plaats

DieGem werkt met de hypothese dat nieuwe vormen van solidariteit ontstaan uit praktijken op concrete plaatsen waar mensen van heel verscheiden culturele achtergronden (al dan niet gedwongen) nabij zijn. Op welke manier stimuleert plaats het ontstaan van innovatieve praktijken van solidariteit in diversiteit?

Bij het opzetten van Chiropraktijken staat ‘plaats’ heel centraal. Die komt terug op verschillende schaalniveaus. Ten eerste is er het **lokaal**. Voor elk van de bestudeerde groepen was dit een probleempunt. Enkel Chiro Ganshoren heeft een eigen lokaal (Interview G1, G2). Chiro Jijippeke in Molenbeek verzamelt in de gebouwen van een WMKJ (Interview J1). Chiro Sint Anneke uit Koekelberg komt bijeen in een sloopklaar rijhuis van een hogeschool en moet elk jaar opnieuw onderhandelen over het contract (Interview K1; Observatie).

Het gebrek aan een eigen ruim, vertrouwd lokaal is niet alleen problematisch voor de activiteiten als dusdanig, maar ook voor de groepsvorming tussen de leden en de leiding onderling. De algemene gedachtegang is dat je een vaste plaats moet omvormen tot een *locale* – in onderstaand citaat wordt er gesproken van een nest – om een diepgaand proces van gemeenschapsvorming te kunnen doormaken:

“Een Chiro, een leidingsploeg zonder eigen nest is een veel zwakkere leidingsploeg. Dat is een plaats waar je kan samenkomen, eens uitblazen na de Chiro, iets laten staan” (J1, p. 7).

In dit proces van gemeenschapsvorming is niet enkel het lokaal cruciaal. Het gaat ook om de **speelruimte in de omgeving van de lokalen**. Dikwijls is er niet genoeg plaats om te ravotten. Zo is Chiro Jijippeke met de jongste groepen bijna twintig minuten onderweg naar een park (Observatie). Chiro Ganshoren wordt dan weer regelmatig op de vingers getikt als ze op het kerkhof spelen:

“Ons speelterrein, op een mooie zondag als het wat warmer weer is en we zijn praktisch met de hele groep voltallig, dan is het bijna een slagveld. Iedereen is daar aan het spelen en kinderen lopen soms tegen elkaar. We hebben er zo al een paar naar het ziekenhuis moeten brengen... stuk tand eraf, super dikke builen...[...] Er is wel een klein bos aan de overkant waar veel in gespeeld wordt, maar het is klein. En er is ook het kerkhof waar we soms gaan spelen, omdat dit vlak naast de Chiro is. Maar daar komt wel heel veel commentaar op. Ook de politie heeft er ons ook al meermaals op gewezen dat dit niet mag” (G1, p. 6).

Een derde schaalniveau dat we meenemen in onze analyse is dat van de **buurt**. In de Chirovisie krijgt de buurt en de buurt-gemeenschap een centrale plaats (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b). Ook in het logo van Chirojeugd Vlaanderen zit die buurtgerichtheid verweven:

“Ons Chiro symbool toont dat aan: de cirkel wijst op de gemeenschap. Maar de cirkel in ons symbool is open, niet gesloten. Daarmee willen we uitdrukkelijk aantonen dat we openstaan voor alle kinderen en jongeren. Dat we geen eilandje op zich vormen, geen apart groepje, maar deel blijven uitmaken van de grotere omgeving rondom ons. De inbedding in de buurt, het lokale netwerk, is belangrijk” (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b, p. 9).

Uit dit citaat spreekt de ambitie om van het Chirolokaal een **relationele ruimte** te maken. De bedoeling is om van de Chiro geen eiland te maken binnen een bepaalde buurt, maar een knooppunt binnen een uitgebreid netwerk van buurtorganisaties. Voor vele stadsgroepen is dergelijke inbedding in de buurt echter moeilijk te bereiken. Het gebrek aan een lokaal netwerk is één van de belangrijkste verklaringen voor de moeilijke zoektocht naar een vast lokaal (Interview K1, J1). In vergelijking met de gemiddelde groep op het platteland, zijn vele stadschiro's niet goed ingebed in de lokale buurt (Interview K1). Zij hebben bijvoorbeeld veel minder contact met de lokale scholen, gemeentes en parochies:

“Ik heb het gevoel dat wij in Koekelberg wat een eilandje zijn in onze wijk. Dan heb ik het over ondersteuning van een parochie, gemeente” (K1, p. 12).

Naast een minder grote betrokkenheid van de ouders, wordt een gebrek aan lokale leiding als verklaring voor dit fenomeen naar voor geschoven. Door een permanent tekort aan leiding, wordt er dikwijls een beroep gedaan op leiding van buiten de buurt en zelfs van buiten de stad (Interview A2, J1, J4). Ook de kinderen komen vaak van ver (Interview K3). Zij komen met de metro of worden door hun ouders afgezet. Door die afstand zien zowel leden als leiding elkaar niet vaak tussen de activiteiten. De jongste groepen van een Chiro op het platteland kunnen bij wijze van spreken bestaan uit kinderen van een tweetal lagere schooltjes die elkaar dus ook vaak tijdens de week zien. In de stad is dit veel minder het geval. Door **de geografische spreiding van de leiding** is het ook voor hen veel minder vanzelfsprekend om contact te houden buiten de (twee)wekelijkse activiteiten. Afspraken over de spelletjes die gespeeld worden, worden daardoor dikwijls via facebook en andere digitale communicatiemiddelen gemaakt.

“Ik kom van Brussel-Sint-Joost. Sven komt van Anderlecht of Molenbeek, ik weet het niet. Chris komt van Ternat, Sarah van Wemmel, Hind komt van Ninove, Ylberina komt van Schaarbeek en Brenda komt van Geraardsbergen, maar is hier op kot” (J4, p. 13).

Toch zien we dat, zelfs wanneer het merendeel van de leden niet in de buurt woont, de stadsgroepen een sterke **band** hebben **met de buurt** (Interview K1, K3). Dit uit zich bijvoorbeeld in de lage bereidheid om met de groep naar een andere buurt te verhuizen. Hierbij speelt niet alleen de locatie (b.v. bereikbaarheid van Chiro Koekelberg via metrostation Simonis) en de kennis van de locale (b.v. weten waar de speelruimtes in de buurt zijn), maar ook de sense of place. Zo zit Chiro Sint-Anneke nu in een oncomfortabel lokaal in Laag-Koekelberg. Toch zou de groep het niet zien zitten om een nieuw lokaal in het chiquere Hoog-Koekelberg te betrekken omdat hun leden zich daar minder thuis zouden voelen (Interview K1, K3). Vele ouders van BINT meisjes zijn ook meer gerustgesteld nu de activiteiten in Schaarbeek doorgaan in plaats van Brussel-Stad, ook al zijn ze soms drie kwartier onderweg:

“We hebben daarin gemerkt dat Schaarbeek een supergoeie keuze was, zelfs voor meisjes uit Molenbeek, omdat ze weten dat daar veel mensen van hun cultuur rondlopen. Het is niet het afstandelijke centrum. Ouders vertrouwen het ook niet zomaar als meisjes zeggen dat ze naar het centrum gaan, want dan doen ze daar misschien andere dingen” (A2a, p. 11).

Ook de schaal van de **stad** speelt een belangrijke rol. In de stad wordt de Chiro geconfronteerd met diversiteit. Chirojeugd Vlaanderen ziet de stad daarom als een laboratorium om innovatieve projecten en methodieken uit te proberen (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a). In de visietekst staat dat Chiro aanwezig wil zijn in de stad *“omdat daar veel kinderen en jongeren wonen, vaak kinderen en jongeren die uitgesloten zijn van vele vrijetijdsvoorzieningen”* (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b, p. 11). De aandacht voor de stad is echter ook ingegeven vanuit de bezorgdheid over de overlevingskansen van de stadschiro's (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a). In de laatste decennia hebben verschillende stadschiro's hun werking stopgezet (Interview A1). Vooral rond de leeftijd van 11-12 jaar wordt een grote uitval vastgesteld (Interview J1, K1, K2). Die uitval wordt niet alleen verklaard op basis van het grote aanbod vrijetijdsactiviteiten, maar ook op basis van de culturele achtergrond van de jeugdbeweging en het gebrek aan vertrouwde van de jongeren met het jeugdbewegingsmodel (Interview J1, K1, K2; Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a).

“De context en onze extra aandacht zorgen ervoor dat we daar vlugger op zoek gaan naar of geconfronteerd worden met aanpassingen die groepen doen om om te gaan met moeilijke situaties” (Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a, p. 13).

Een speciale plaats die nog vermeld dient te worden is de **kampplaats**. De kampen van de Brusselse groepen gaan stevast door in het groen (Interview J1, K2, G2). De Kempen of de Ardennen zijn de favoriete bestemmingen. Op kamp gebeurt de groepsvorming veel intensiever dan doorheen het jaar (Interview J1, K3, G2). Uiteraard speelt het feit dat je er een aantal dagen echt samenleeft een grote rol. Toch zijn we ervan overtuigd dat ook het belang van de kampplaats als niet-alledaagse *locale* daarbij niet onderschat mag worden. Op de kampplaats heerst er ook een andere *sense of place*. Dit schept mogelijkheden met het oog op gemeenschapsvorming en op die manier ook met betrekking tot interpersoonlijke praktijken van solidariteit in diversiteit. In Koekelberg en Molenbeek gaan meer leden mee op kamp, dan er doorheen het jaar komen. Hierdoor is het niet gemakkelijk om dit gemeenschapsgevoel doorheen het jaar vast te houden.

“Ik heb juist op kamp het gevoel dat dat juist niks uitmaakt. Dat juist omdat je weg bent van alles, dat daar juist nog meer gelijkheid is tussen iedereen. Dat iedereen meer hetzelfde is dan thuis. Dat gevoel heb ik” (K2, p. 12).

“Het meeste groepsgevoel merk je op weekend en op kamp. En zeker op kamp waar je meerdere dagen met elkaar samenleeft. Je wordt volledig losgekoppeld van de dingen die vertrouwd zijn” (J3, p. 14).

7. Leerprocessen

Leerprocessen op niveau van de betrokkenen (professionals en deelnemers) spelen een rol bij het tot stand komen van nieuwe vormen van solidariteit in diversiteit.

7.1 Binnen de Chirogroepen

Doorheen de interviews, de documenten en de observaties kwam duidelijk naar voren dat er in een Chirogroep ontzettend veel geleerd wordt. Doorgaans gebeurt dat onbewust onder de vorm van alledaags leren (Interview J3). Omgaan met diversiteit wordt bijvoorbeeld niet geleerd in theoretische vorming, maar door uitwisseling in de praktijk, en door proberen en oefenen. Belangrijk hierbij is dat er in de Chiro veel **ruimte is voor experiment** (Interview A2; Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a). Als leider of leidster ben je bijvoorbeeld vrij onafhankelijk in je doen en laten (Interview G1, J4). Er is geen beroepskracht betrokken die de krijtlijnen uitstippelt waaraan je je moet houden. Er is daardoor veel plaats voor eigen initiatief en trial and error:

“Je kan nooit iets fout doen in de Chiro. Niemand wordt boos. Dat is het verschil [met speelpleinwerk]. Zoals ik daarnet zei. In de Chiro kan je gewoon niet fout zijn, en ook al ben je fout, dat gebeurt en dat gaat voorbij” (J4, p. 16).

Wanneer we kijken wat er precies geleerd wordt, onderscheiden we diverse types van leren die met elkaar verbonden zijn: kwalificatie, socialisatie en subjectificatie. Bij **kwalificatie** gaat om het leren van kennis, vaardigheden en houdingen. Zo benadrukten verschillende geïnterviewden dat je in de Chiro niet alleen leert om knopen te maken of te sjoeren, maar ook om in groep te functioneren of zelfstandig te worden (Interview J2, G1, K3). In Brussel sturen verschillende ouders hun kinderen ook naar de Chiro om Nederlands te leren (Interview J1, G1). Zolang de kinderen een minimum aan kennis van het Nederlands hebben, is dit voor de groepen geen probleem. Op zondag en op kamp zijn ze dan ook steeds bereid om een uitleg voor de leden of hun ouders in het Frans te doen (Observaties).

“Er zijn Franstalige kinderen die naar Chiro komen om Nederlands te leren. [...] Wanneer ze geen woord Nederlands spreken, dan maken we het duidelijk dat dit niet kan” (G1, p. 3-4).

“Zo creëer je een mini-afspiegeling van de maatschappij en dan leren ze hoe ze moeten omgaan met elkaar” (K2, p. 16).

Daarnaast zijn er ook leerprocessen die leiden tot **socialisatie** en groepsvorming. In de interviews wordt regelmatig het verband gelegd tussen leerprocessen, gemeenschapsvorming en samenlevingsvorming. Concreet uit dit zich in discoursen rond gezelligheid, samen zijn, deel uitmaken van een groep, het stimuleren van samenhang, het opnemen van verantwoordelijkheid voor elkaar, het internaliseren van waarden en normen (o.a. via formatie en liederen) en het ingroeien in de Chiro-cultuur (Interview G2, K1, A2, J2). Omdat in de stad vele leden en leiding geen ervaring hebben in de jeugdbeweging is dit vaak een werk van lange adem (Interview K1, J2). Zoals hierboven al beklemtoond, bestaat ook het gevaar dat verwachte socialisatie in gedeelde waarden en normen een uitsluitingsmechanisme wordt.

“Maar de meeste kinderen, die nieuwe kinderen die naar hier komen, in het begin zijn ze geen Chirokinderen. Dus je moet ze omvormen tot een Chirokind” (J4, p. 8).

“We hebben wel eens zo een meisje gehad van Franse adel die erbij kwam en die zo wat keek van wat zijn die allemaal aan het doen? Met mes en vork eten; oké. Maar dat moest allemaal netjes. En het eten was niet goed gerangschikt en het was niet goed gedekt. En die is wel bijgedraaid daarna. Maar nee, dat komt vanzelf. Iedereen merkt dat het zo natuurlijk is als het maar kan om gewoon samen te leven. Dan gebeurt dat gewoon” (K3, p. 15).

Leerprocessen die leiden tot **subjectificatie** zijn een derde vorm van leren. Het gaat hierbij om leren met repercussies op het collectieve niveau van de samenleving, waarbij posities ontregeld worden en individuen worden uitgedaagd om dominante vormen van denken en handelen te doorbreken. Doorheen de dagelijkse Chiropraktijken worden kinderen en jongeren uitgedaagd om hun eigen positie, rol en standpunten ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken te (her)definiëren (Interview J2, G2, K3). Door verschillende betrokkenen wordt dit als moeilijk, maar bijzonder waardevol ervaren. Diversiteit wordt door deze mensen vaak als een pluspunt beschouwd vanuit de optiek dat je sneller tot subjectificatie komt in een groep mensen die sterk verschillend zijn van jezelf.

“Voor mij is diversiteit niet een ander leren kennen, maar vooral uzelf leren kennen en zelf in vraag gesteld worden van: tiens, wat doe ik daar mee?” (J2, p. 21).

“We trekken de kaart van de diversiteit en geloven in de meerwaarde ervan. Net door de verscheidenheid binnen de groep leren we van en met elkaar. [...] Veel meer dan kennis van de ‘problematiek’ gaat het om ieder in zijn eigenheid respecteren, begrip tonen voor het anders zijn en ermee proberen om te gaan, zonder je eigenheid op te geven. Leiding moet zich bewust zijn van de eigen kaders en begrippen, en ze in vraag durven stellen” (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b p. 9-10).

In de geschiedenis van de Chiro hebben leerprocessen steeds centraal gestaan (Baeten, 1993; Chirojeugd Vlaanderen, 2013b; De Vroede & Hermans, 1985). Net als heel wat andere sociale en caritatieve initiatieven, werden de eerste Chiro's op het eind van de 19^e eeuw opgericht om de vermeende negatieve maatschappelijke gevolgen van de industrialisatie op te vangen. Ze werden gezien als vorm van opvoeding van arbeiders- en volkskinderen en pasten volledig binnen het burgerlijk beschavingsoffensief (Chirojeugd Vlaanderen, 2013b; Baeten, 1993; De Vroede & Hermans, 1985). Deze vormen van Chiro kunnen gezien worden als socialisatieprocessen: ze beoogden leden deel te laten worden van bestaande Chiro-tradities en praktijken.

In de loop van de twintigste eeuw is spel echter veel centraler in de Chirovisie gekomen (Chirojeugd Vlaanderen, 2013b). Spel wordt niet alleen gezien als een manier om jongeren een aangename vrijetijdsbesteding te bezorgen en als waarde op zich, maar ook om jongeren te betrekken op de maatschappij. In deze benadering vinden we opnieuw elementen van subjectivering terug:

“Via spel willen we kinderen en jongeren ervaringen laten opdoen, leren samenleven, hen een kijk bieden op zichzelf en de wereld. De Chiro wil een leerschool voor het leven zijn. Spel wordt een manier van leven. De Chiro is geen eiland, maar wil betrokken zijn op de brede gemeenschap. We willen jongeren ertoe aanzetten om een engagement op te nemen in de

buurt en de samenleving. We willen hen vormen tot geëngageerde en kritische wereldburgers” (Chirojeugd Vlaanderen, 2013b, p. 13).

(Chirojeugd Vlaanderen, 2013b, p. 13)

Op lokaal niveau wordt er in sommige gevallen een **spanning** gevoeld **tussen spel en leren**. Voor vele leden en leiding is Chiro niet meer of niet minder dan een manier om zich eens goed uit te leven (Interview K2, G1). Spel in Chiro wordt gezien als waardevol op zich. De informele leerprocessen die erin besloten liggen worden dan ook niet altijd expliciet gemaakt. Voor andere betrokkenen is Chiro echter een manier om diverse competenties te verwerven en te verzilveren in de samenleving (Interview A2, J2). In het citaat hieronder komt de spanning tussen spel en leren duidelijk tot uiting. Dit citaat geeft ook aan dat het onder woorden brengen van aangeleerde competenties in een stadscontext kan helpen om ouders die geen jeugdbewegingservaring hebben – zoals o.m. in BINT - te overtuigen van het nut van Chiro.

“Vaak worden wij wat gezien als de opvang van de kinderen, als een plek om hun kinderen naartoe te brengen, ze op zaterdagmiddag te dumpen en ze ‘s avonds terug te komen ophalen en dat het niet verdergaat dan dat. Een zaterdagmiddag vrij voor de ouders. En wij zijn eigenlijk veel meer dan dat en het zou goed zijn om de ouders dat duidelijk te maken” (K3, p.2).

In de ogen van de leiding wordt Chiro door sommige ouders ook gezien als een goedkope babysit (Interview K1, G1). Het idee van de Chiro als babysit doet voor velen onrecht aan de talrijke kwalificerende, socialiserende en subjectiverende leerervaringen die doorheen spelactiviteiten mogelijk zijn. In deze context wordt in het volgende citaat een onderscheid gemaakt tussen stadschiro's, waar het educatieve belangrijk zou zijn, en dorpschiro's, waar het meer om spel op zich en groepsvorming zou draaien.

“Wij gingen op IK (InleidingsKursus) en dan kwamen wij in contact met groepen uit Halle en van die dingen. Dat zijn pas varkens hé. Dat is ongelooflijk. Die mentaliteit waarmee die daar

staan: 'Chiro, dat is om het varken uit te hangen, onnozel te doen, scheten te laten, verkeerspalen om te hakken en van die dingen'. (...) In landelijke Chiro's wordt dat meer normaal beschouwd dan in de steden. In de steden is het toch meer... Ik heb het gevoel dat het meer educatief is tussen aanhalingstekens. Meer de jongeren moraal bijbrengen. Buiten de steden is het echt groepsfeer, samen dingen doen, samen ... Niet alleen positieve dingen, een beetje het onnozele, kwajongensstreken" (K2, p. 23).

Als **'professionals'** vervullen de leidingsploegen een cruciale rol bij het ondersteunen en het mogelijk maken van deze leerprocessen. Door de leiding wordt dit wel eens gezien als een extra belasting. Ondersteuning van leerprocessen door vrijwilligers is niet evident, zeker niet wanneer het gaat over het omgaan met diversiteit en gemeenschapsvorming. Volgens velen van hen vraagt dit ook een divers samengestelde leidingsploeg (Interview J2). Enkel op deze manier, zo gaat het gangbare discours, kan je een diverse expertisepool ontwikkelen. Dit hangt nauw samen met de interdependentiegedachte dat iedereen anders is en dus andere talenten en competenties in de groep binnenbrengt. De conclusie is dan dat er een combinatie gemaakt moet worden van leiding die doorstroomt vanuit de eigen groep en een grondige kennis heeft van de wijk en gemeenschap en ervaren jeugdwerkers en leiding van buiten de groep die veel ervaringen hebben in het ontwikkelen en begeleiden van activiteiten.

"Dat is een expertise die je dan niet vindt bij een ervaren leiding die van elders komt. En die vind je wel bij een ket uit de wijk en dat is net diversiteit. Als je die 2 samen zet, dan heb je alles in huis met uw leidingsploeg" (J2, p. 9).

7.2 Bij Chirojeugd Vlaanderen

Leren vormt niet alleen een kernelement voor de leden en leiding van een Chirogroep, maar ook voor de intermediaire organen en voor Chirojeugd Vlaanderen. Dit werkt in verschillende richtingen. Als organisatie zet Chirojeugd Vlaanderen niet alleen vormingsmomenten op; ze leert ook zelf uit ervaringen met specifieke groepen, projecten en initiatieven. Brussel neemt in dit leerproces een belangrijke plaats in. De complexiteit van de grootstedelijke context wordt aangegrepen als experimenteeruimte en **laboratorium** voor nieuwe initiatieven en inzichten (Interview A2; Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a). Zo ontstond vanuit BINT het idee om na te gaan of deze werking ook mogelijk is in andere contexten, zoals bijv. Gent, Genk en een (her)start van het 4x4-project in Antwerpen (Interview A1). De stadswerking en de ondersteuning vanuit het gewest worden daarbij gezien als "doorgeefluik" naar Chiro Vlaanderen en als mogelijkheden om leerervaringen tussen verschillende groepen uit te wisselen, eventueel ook buiten Chiro.

"De stad is op heel veel momenten in de Chirogeschiedenis de oorsprong van nieuwe evoluties geweest. Wat we vandaag leren in de stad, gebruiken we vaak morgen op andere plaatsen. De labofunctie van de stad komt ook bij BINT naar voren. [...] Door echt aan de slag te gaan met andere methodieken en doelgroepen kunnen we veel leren. De expertise die we op die ervaringsgerichte manier opbouwen, willen we dan ook uitdragen en verspreiden binnen de bredere Chiro en het jeugdwerk" (Chirojeugd Vlaanderen, 2011, p. 18).

"Hoe meer we er hier rond werken en hoe meer experimenten we opzetten, hoe meer dat andere groepen kunnen leren hoe het in de stad zit. Dan beginnen ze zich misschien af te vragen hoe ze hun eigen werking kunnen open trekken, zich af te vragen of ze wel een

afspiegeling zijn van de buurt, of ze wel iedereen bereiken, of er wel voldoende partnerschappen zijn. Dan leren ze uit de creatieve oplossingen uit de stad” (A2a, p. 7).

BINT is een voorbeeld van een project dat specifiek is opgezet om leerprocessen binnen de Chiro te stimuleren (Chirojeugd Vlaanderen, 2010a; 2011). Binnen BINT worden diverse vormen van leren – kwalificatie, socialisatie en subjectificatie enerzijds en informele individuele en collectieve leerprocessen anderzijds – gecombineerd (Chirojeugd Vlaanderen, 2010a; 2011; Interview 2A). Meisjes leren in dit traject zichzelf, Chiro en jeugdwerk ontdekken. Ze leren Nederlands en worden gestimuleerd tot creativiteit bij het uitwerken van activiteiten en het opnemen van engagement binnen en buiten Chiro. Wanneer ze meegaan op vormingsmomenten met andere Chiro’s doen ze dit vanuit een specifieke positie. Ze hebben nog niet zoveel leidingservaring. Tegelijk verruimen ze de blik van andere leiders die aan deze cursus participeren:

“Een brugproject verkleint alvast de kloof tussen de verschillende doelgroepen zodat uitwisseling en reflectie langs beide kanten mogelijk wordt. Het gaat dus NIET om eenrichtingsverkeer. [...] Het gaat dus over een wisselwerking, zoeken naar contact en naar wat wél werkt, en leren van elkaar. Een experimenteel leerproces voor ALLE betrokken: zowel voor de Chiro, de BINT-deelnemers, hun ouders, Chirovrijwilligers en begeleiding als voor andere jeugdorganisaties” (Chirojeugd Vlaanderen, 2011, p. 6).

“[De BINT-meisjes] bloeien open. Hun Nederlands verbetert. Ze worden creatiever. Ze leren hoe ze een spel in mekaar moeten steken. Ze leren andere Chirogroepen kennen in Brussel. Ze leren jongeren van een andere afkomst kennen. Ze leren groepen kennen buiten Brussel. Ze leren hoe het in Vlaanderen in elkaar zit. Ze leren nieuwe mensen kennen” (A2a, p. 13).

“Er komen vragen langs alle kanten op zo’n cursus. [...] Het gaat niet altijd even vlot, maar je leert op een andere manier. Je leert met een blik van iemand die er buiten staat te kijken. Voor leiding die zelf al heel hun leven in de Chiro zitten is het zo gewoon wat ze doen, dat ze op een hoop gaan liggen, dat ze een spel spelen dat Verkrachtertje heet. Voor de BINT-meisjes is dat niet zo gewoon” (A2b, p. 12).

De **BINT-stages** tonen aan dat dit leerproces allesbehalve vanzelfsprekend is. De bedoeling van de BINT-stages is dat de meisjes ondergedompeld worden in een lokale Chirogroep (Interview A2). Via de stages wordt aan lokale Chirogroepen ook gevraagd om zich open te stellen voor nieuwe initiatieven, hun werking in vraag te stellen en eventueel aan te passen. Dit vraagt tijd en inzet. Er komen ook spanningen en wrijvingen bij kijken. In sommige groepen verliep dit vlot. In andere veel minder (Interview J3, K3, G1). Tijdens de gesprekken werd zeer sterk de link gelegd tussen het slagen van de stages en de diversiteit van de leidingsploeg waarin de meisjes terecht kwamen:

“Die snapt veel activiteiten niet of die trokken dat in het belachelijke. Maar het was wel een leuke ervaring. Het was raar. En we moesten ons echt aanpassen aan elkaar. Maar we hebben ook wel veel van elkaar geleerd. En ik denk dat zij ook heel veel van ons geleerd hebben” (G2, p. 18).

“Waarom is X tof om stage te doen? Omdat die groep zelf een heel diverse Brusselse leidingsploeg heeft. Daar zat toen een Marokkaans meisje, een Latijns-Amerikaanse jongen, een Afrikaans meisje in de leidingsploeg en voor de rest allemaal Brusselaars. Die mentaliteit

is helemaal anders dan Y. Bij Chiro Y zat er wat meer afstand tussen wat de BINT-meisjes als doelpubliek wilden en wat de leiding van de Chiro er ginds graag wilde geven van activiteiten. Het was nieuw voor de leiding om met meisjes van die leeftijd te werken. Ze deden heel hard hun best om dit goed te doen. En exact hier hadden de BINT-meisjes het gevoel dat er te hard werd gezocht naar een goede samenwerking en te weinig werd 'gerelaxt' om de band spontaan tot stand te laten komen" (A2a, p. 8-9).*

Nog afgezien van de BINT-stages, worden door de lokale groepen ook andere **kanttekeningen** geplaatst **bij de wisselwerking** tussen de leerprocessen binnen de individuele groepen en de leerprocessen bij Chirojeugd Vlaanderen. De ambitie van de Chiro is duidelijk om het leerresultaat van de lokale groepen, projecten en initiatieven op te schalen naar het nationale niveau (Interview A1). De bedoeling is dat het geleerde op die manier kan overgebracht worden naar alle Chirogroepen over gans Vlaanderen (Interview A1, J2). Het gewest en het verbond vervullen daarbij idealiter een sleutelfunctie. Zij hebben niet enkel een signaalfunctie, maar worden ook mee ingezet in de groepsvorming overheen de verschillende Chirogroepen heen, via de organisatie van activiteiten, overlegmomenten én via hun ondersteunende rol (Interview A2, J2). Verschillende geïnterviewden in de onderzochte groepen geven aan dat dit werkt. Door anderen wordt deze strategie echter in twijfel getrokken.

"Anderzijds organiseert het gewest ook activiteiten om de groepen bijeen te brengen, om een soort van Chiro-gevoel in Brussel te creëren. Ook om ervaringen uit te wisselen, bijvoorbeeld groepsleidingavonden waarbij alle groepsleiding van Brussel bij elkaar wordt gebracht om ervaringen uit te wisselen, problemen aan te kaarten en samen naar oplossingen te zoeken. Dus je hebt het recreatieve, het ontspannende gedeelte en anderzijds meer het ondersteunende deel" (J3, p. 1).

"Je hebt zo commissies op nationaal niveau. Bijvoorbeeld de pedagogische leiding of de commissie diversiteit,... Stel nu dat er iemand uit uw Chirogroep in zo'n commissie zit, dan ga je wel doorstroom van info hebben. Maar als dat niet zo is, dan heb ik toch eerder het gevoel dat dat twee aparte entiteiten zijn" (K1, p. 17).

8. Burgerschapspraktijken

Klassiek is solidariteit gebaseerd op burgerschap als status: het formeel lidmaatschap van een politieke gemeenschap geeft toegang tot allerlei (herverdelende) voorzieningen. In DieGem onderzoeken we hoe nieuwe vormen van solidariteit groeien uit concrete praktijken van burgerschap in de publieke ruimte. Deze kunnen een claim leggen op economische herverdeling, culturele erkenning of politieke vertegenwoordiging.

Door Chirojeugd Vlaanderen wordt aangegeven dat de Chiro een eigen, specifieke **taak** te vervullen heeft **in de samenleving** (Chirojeugd Vlaanderen, 2006; 2013b). Chiro staat voor een open gemeenschap in relatie tot de samenleving, waarin kinderen en jongeren gevormd worden tot geëngageerde en kritische burgers en waarin de leiding een maatschappelijk sociaal-cultureel project vormgeeft (Chirojeugd Vlaanderen, 2006). De rol van Chiro in de samenleving en de open benadering is ook terug te vinden in de open cirkel van het Chiro symbool (zie bespreking bij plaats).

“We zijn ervan overtuigd dat het ‘jeugdbewegingsmodel’ – met de nodige aanpassingen aan de diverse stadscontext – een duurzame en krachtige manier is om kinderen en jongeren te vormen tot geëngageerde en kritische burgers. Zo kunnen zij een engagement aangaan in hun eigen buurt en samenleving en zo het sociale weefsel mee helpen versterken” (Chirojeugd Vlaanderen, 2011, p. 13).

In de praktijk werkt deze visie niet altijd door. Verschillende geïnterviewden geven aan dat het de prioriteit is van het de meeste leiders en leidsters om hun **Chiro te laten draaien** (Interview J1, K3). Voor hen gaat het er voornamelijk om om elke week een leuke activiteit aan te bieden, om een fantastisch kamp te hebben en om genoeg geld op de rekening te hebben om dat allemaal te kunnen financieren (Interview J1, K3, G1). Sommigen hebben wel expliciet aandacht voor het grotere plaatje:

“Dus om echt te zeggen dat wij actief inspanning doen, buiten de ledenwerving die we doen, om aansluiting te vinden bij een groter geheel? Nee, dat zijn mooie woorden in de visietekst die ik zelf nog niet kende. Maar actieve burgers of kritische burgers herken ik wel, maar verder niet. Als we daar nog eens in moeten investeren. Het zal wel iets opbrengen, maar op dit moment is uw prioriteit uw werking draaiende houden” (K1, p. 19).

“Kiezen voor het maatschappelijk project vereist leiding die actief mee denkt en die problemen er wil bijnemen, waarvoor het niet altijd een topverhaal moet zijn op elke zondag, wanneer er geen kinderen komen opdagen of conflictsituaties zijn. Daar heb je heel geëngageerde leiding voor nodig, waarbij het persoonlijk plezier niet voorop staat. Dat mag er deel van uit maken, maar als je dat als hoofddoelstelling neemt, dan krijg je rap leiding die gedemotiveerd geraakt. Ik ben vertrokken vanuit het maatschappelijk project, maar ik vind het ook leuk om het Chiroproject op een leuke manier draaiende te houden. Dat is veel voldoening vanuit een ander perspectief, maar het is niet altijd makkelijk te verzoenen met het maatschappelijke, er is daar leiding die daar niet in mee wilt” (J3, p. 8-9).

Zelfs wanneer vele leiders en leidsters zich er niet bewust van zijn, komen er **“al doende”** in concrete Chiro-praktijken burgerschapspraktijken tot stand. Volgens de BINT-brochure gaat het bijvoorbeeld **“niet alleen [om] praten over diversiteit, maar [om] samen doen”** (Chirojeugd Vlaanderen, 2011,

p.41). Dit uit zich in de manieren waarop een diverse groep aan leden en leiding met elkaar omgaan in thema's die in de activiteiten opgenomen worden:

“In die wijk leeft in scholen nogal wat racisme, van overwegend Turkse ouders tegen de nieuwere ‘Oostblokkers’. Mengelmoesh slaagt er wel in om kinderen van beide groepen te doen samenspelen. Dat effect is misschien klein, maar die vijf gasten uit Oost-Europa die in de Chiro wel aanvaard worden, maken toch een verschil. Zo creëert inclusie een iets betere samenleving” (Bombaerts, Hillaert & Coussée, 2010, p. 184).

“Op kamp is er ook altijd een thema besproken zoals b.v. armoede, druggebruik, diversiteit en dan moet elke groep, afhankelijk van hun leeftijd daar iets rond maken. Op die manier willen we er ook voor zorgen dat zij daar eens een avond stil bij staan. Vorig jaar ging het over milieu en dan had ik de speelclubjongens. Die moesten dan een liedje maken over het milieu en dan hebben we daarover gebabbeld. Ik dacht van ‘oh nee, we gaan die echt vanalles in hun mond moeten leggen’, maar uiteindelijk hebben ze zelf veel gezegd. Zoals ‘we moeten werken aan het milieu, want anders gaan de bomen kapot gaan’ en uiteindelijk hebben we een keigoed gesprek gehad en zijn zij tot de conclusie gekomen dat we moeten werken aan het milieu, want anders gaan alle bossen kapot gaan en zullen we niet meer naar de Chiro kunnen gaan. Op die manier willen we hen echt ook mee betrekken in de maatschappij” (G2, p. 9).

In interviews en documenten wordt aangegeven dat kinderen en jongeren specifiek **via spel** leren om zich maatschappelijk te engageren:

“Door een thema te kiezen voor een spel... Er is zo eens een jaar geweest dat er rellen waren in Molenbeek en dan is Molenbeek heel negatief in het nieuws gekomen. En dan was er een spel waarbij dat ze zelf politie mochten spelen, de mensen aanspreken op hun gedrag en kijken wat voor hun een goede positie zou zijn. Omdat politie in Molenbeek heel slecht in het nieuws kwam. Maar voor veel van die gasten, ze waren er al iets te slim voor, ze waren niet de mensen die daarover moesten nadenken. Maar het was wel eens tof om te zien wat zij denken over hun wijk en wat het voor hun aangamer zou maken” (J3, p. 15).

“Samen spelen, samenwerken. Samen is heel belangrijk. In de maatschappij heb je een rol als individu, maar je staat niet alleen op uw eilandje maar je gaat ook in interactie met mensen. Hoe kan je de groep als meerwaarde zien” (J3, p. 15).

Vertrekkende vanuit de Chiro-activiteiten worden ook expliciete burgerschapspraktijken opgezet. De voorbeelden van respect voor culturele verschillen zijn legio. We haalden al aan dat er niet alleen met voedselallergieën en vegetariërs rekening wordt gehouden op kamp, maar dat ook halal vlees wordt voorzien (Interview K2). Dit zijn allemaal zaken die tijdens groepsvergaderingen afgesproken kunnen worden. Wanneer er genoeg onderhandelingsmarge is, kan de leiding met andere woorden onderling beslissen om ruimte te maken voor welomschreven claims op **culturele erkenning**.

Als het over kwesties van **economische herverdeling** gaat, is een leidingsploeg doorgaans echter veel minder onafhankelijk. Op het einde van de rit moet de boekhouding immers kloppen. De meeste claims op economische herverdeling kunnen dan ook enkel gevaloriseerd worden met steun van andere instanties. In het geval van de Brusselse Chiro's zijn dit voornamelijk de Vlaamse

Gemeenschapscommissie (VGC) en Chirojeugd Vlaanderen (Interview J1, K3, G1). Met behulp van de uniformbonnen van Chirojeugd-Vlaanderen kan men de leden voor 10 euro een volledig set Chirokleren laten aanschaffen (Interview J1). Met de subsidies van de VGC kan men kiezen om de kosten van inschrijving en kamp te drukken. Stadsgroepen houden de financiële bijdrages van de ouders doorgaans kunstmatig laag (cf. Interpersoonlijke praktijken). Omdat de financiële reserve beperkt is, zijn er echter grenzen aan deze strategie:

“Sommige ouders weten al dat wij voorschieten en die zeggen al op voorhand van ‘kijk, vorig jaar kon ik €20 geven, nu kan ik €40 geven’ en dan zeggen wij van oké. Bij anderen merk je dat ze wat zitten met ‘€100 is wat veel’ en dan vraag je eens van ‘als de prijs te veel is willen wij wel...’ Maar we zeggen dat nooit op voorhand, we willen wel dat, als ze die €100 kunnen betalen, dat ze dat doen. Wij kunnen ook niet iedereen financieren, onze kas is niet zo groot” (K3, p. 5).

9. Solidariteit in spanningsvelden

Daar waar innovatieve vormen van solidariteit in diversiteit ontwikkeld worden, ligt de betekenis, de vorm, de inhoud en de oriëntering van die solidariteit nog relatief open. We zien minstens zes spanningsvelden waarlangs solidariteit concrete invulling kan krijgen. De concrete context, het hier en nu, bepaalt steeds opnieuw mee welke specifieke posities op deze spanningsvelden de invulling van solidariteit meekrijgt. Maar ook beleidsmaatregelen en professionele interventies kunnen de positionering van plaatsgebonden vormen van solidariteit in diversiteit op die spanningsvelden faciliteren.

Bij het tot stand komen van interpersoonlijke praktijken van solidariteit in diversiteit spelen binnen de diverse geledingen van Chirojeugd Vlaanderen een aantal spanningsvelden. Omdat de spanningsvelden tussen universalisme en particularisme en tussen integratie en transformatie de meest fundamentele zijn, besteden we er hieronder het meeste aandacht aan. Daarna zullen we kort uitleggen dat succes van transformatieve strategieën binnen een Chirogroep sterk in verband staat met een positionering op de spanningsvelden tussen consensus en conflict enerzijds en onderhandelbaarheid en niet-onderhandelbaarheid anderzijds. Zoals doorheen dit rapport al is gebleken, spelen culturele erkenning en economische herverdeling, maar ook de relatie tussen heden en verleden en tussen de verschillende schaalniveaus een belangrijke rol in het Chiro-verhaal. Omdat we ze echter niet als spanningsveld als dusdanig aanvoelen, worden ze hier niet verder besproken.

9.1 Universalisme en particularisme

Iedereen kan in principe deel uitmaken van solidariteitsmechanismen. Is dat het geval dan spreken we over een universele invulling van solidariteit. Blijft de solidariteit beperkt tot specifieke groepen op basis van kenmerken zoals afkomst, gender of leeftijd dan spreken we van een particularistische invulling.

Zowel op lokaal als nationaal vlak staat het spanningsveld tussen universalisme en particularisme centraal. Op papier neigt de Chiro in de richting van universalisme. Chirojeugd Vlaanderen zet bijvoorbeeld hard in op het inclusief maken van de vereniging als geheel (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b; 2013a; www.chiro.be). In de context van het jeugdbewegingswerk wordt die doelstelling heel snel vertaald in een **toegankelijkheidsdiscours** (Chirojeugd Vlaanderen, 2013a). In de Chirovisie zijn diversiteit en toegankelijkheid expliciet aan elkaar gelinkt. In de lokale groepen wordt er doorgaans ook gestreefd naar een “afspiegeling van de buurt” en een “gezonde sociale mix” (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b). Zowel de lokale als de nationale structuren van de Chiro nemen dus hun verantwoordelijkheid om de Chiro open te stellen voor alle kinderen:

“Chiro wil op verschillende plaatsen in Vlaanderen en Brussel kinderen en jongeren in hun vrije tijd verenigen. We willen hierbij alle kinderen en jongeren aanspreken, ongeacht hun sociale of culturele achtergrond, ongeacht hun fysieke of intellectuele capaciteiten, ongeacht hun seksuele voorkeur” (Chirojeugd Vlaanderen, 2010b, p. 9).

“Je moet wel zorgen dat het evenwicht wel wat gelijk blijft. (...) Dat je zorgt dat het niet alleen maar Roma kinderen, allemaal Turkse kinderen, ... [inschrijft]. Omdat je anders ook uw diversiteit kwijt bent en dan graaf je je eigen put natuurlijk” (J2, p. 13).

In de praktijk blijkt het voor vele Chiro's echter niet zo gemakkelijk om de toenemende diversiteit van de buurtbewoners te vertalen in hun ledenbestand (Interview J1, G2). Zo blijkt de **uitval** vanaf twaalf jaar dikwijls groter te zijn bij allochtone jongens dan bij autochtone jongens (Interview J1). Het behoud van moslimmeisjes wordt dikwijls als nog moeilijker ervaren (Interview K1). Vanaf een zekere leeftijd worden velen onder hen verwacht om thuis mee te helpen of om Arabische lessen te volgen. Voor vele ouders is het ook niet zo evident meer dat ze samen met jongens spelen (Interview A2).

Zelfs als een groep etnisch-cultureel gemengd is, blijft de vraag of er geen bepaalde socio-economische klasse uit de boot valt. Als kinderen met een migratie-achtergrond doorstromen naar de leiding, blijken zij vaak te behoren tot de **middenklasse** (Interview J1). Ook in de gesprekken met de Chirogroepen zien we de erkenning dat niet elk kind of jongere aansluiting vindt bij het jeugdbewegingsmodel. Vaak wordt aangehaald dat de etnisch-culturele diversiteit wel groot kan zijn, maar dat Chiro desondanks vaak voornamelijk een middenklasse aangelegenheid blijft:

Het heeft veel te maken met of je wel echt in een jeugdbeweging past of niet. Dat lid dat nu niet zo goed in de groep ligt, is niet echt een jeugdbewegingskind. Zich vuilmaken is moeilijk. Ravotten en plagerijtjes uithalen is moeilijk” (K3, p. 4).

“We hebben ook zo een beetje die lastigere gastjes wat zien verdwijnen, die hebben op een bepaald moment gezegd van het is niet iets meer voor ons, of ze hebben de sportclub gevonden of een andere bezigheid en het is een vrij rustige groep momenteel, heel gemengd [...]” (J3, p. 4).*

Omdat een inclusieve aanpak niet automatisch een gemengde groep oplevert, zette Chirojeugd Vlaanderen een aantal doelgroepgerichte projecten op (Chirojeugd Vlaanderen, 2013a; s.d. b). Hierin komt het spanningsveld tussen universalisme en particularisme duidelijk tot uiting. Zo was het BINT-project oorspronkelijk bedoeld om een groep moslimmeisjes klaar te stomen om leidster te worden in één van de Brusselse stadschiro's (Chirojeugd Vlaanderen, 2010a; 2011; Interview A2). De categoriale aanpak zat geworteld in een **logica van toeleiding** tot de jeugdbeweging.

Dit objectief botste echter al snel met de verlangens en de verwachtingen van de meisjes (Interview A2). Vele meisjes voelden zich namelijk niet geroepen om een reguliere leidingsploeg te versterken en wilden liever deel blijven uitmaken van het BINT-team. Op papier is BINT nu de twaalfde Chiro groep in Brussel geworden (Interview A1, A2). De leiding van de andere Chiro groepen volgt deze evolutie echter met argusogen op. Zij voelen duidelijk een spanning tussen de energie die gestopt wordt in een traject met een welbepaalde doelgroep en hun wens om open te staan voor zowel jongens als meisjes met verschillende etnisch-culturele en socio-economische achtergronden:

“Het is misschien een beetje teruggaan in de tijd. Om terug een aparte meisjesgroep op te richten. Het kan misschien wel een oplossing zijn, om ze dan op termijn te integreren in het geheel” (K2, p. 7).

9.2 Integratie en transformatie

Dit spanningsveld speelt op het niveau van de effecten van solidariteit. Solidariteit die integratie in een bestaande sociale orde veronderstelt, bevestigt bestaande sociale verhoudingen en maatschappelijke structuren. Solidariteit kan ook vorm krijgen op basis van een transformatie van sociale relaties en maatschappelijke verhoudingen.

Zowel bij Chirojeugd Vlaanderen als bij de lokale groepen gaat dit spanningsveld over de vraag of solidariteit binnen de Chiro tot stand komt door een grote diversiteit aan kinderen te integreren binnen de bestaande structuren, dan wel door die structuren in twijfel te trekken en opnieuw vorm te geven. Die spanning zit bijvoorbeeld sterk verweven in het BINT-project. Is het in dit project de bedoeling om een grotere diversiteit aan kinderen en jongeren toe te leiden naar het reguliere jeugdwerk? Of is zo'n project enkel geslaagd wanneer het de bestaande Chiro-structuren en tradities uitdaagt en in vraag stelt? (Chirojeugd Vlaanderen, 2010a; 2011)

“Is BINT enkel geslaagd als er deelnemers doorstromen naar Chiro of ander jeugdwerk? Nee, BINT is zeker niet louter een toeleidingsproject. Maar wanneer zijn we dan wel tevreden?”
(Chirojeugd Vlaanderen, 2011, p. 44).

Ook in de lokale leidingsploegen speelt dit spanningsveld sterk op. Een goed voorbeeld hiervan zit in de **opmaak van de jaarkalender**. In Ganshoren is het vanzelfsprekend dat de tradities gerespecteerd worden. Eén maal per jaar is er een weekend en een eetfestijn. Elk jaar gaat de groep van 18 tot 28 juli op kamp (Interview G1, G2). In Koekelberg of Molenbeek wordt er veel vrijer met tradities omgegaan. Schijnbare vanzelfsprekendheden worden er elk jaar door een nieuwe leidingsploeg in vraag gesteld. Normaal gesproken is het kamp van Chiro Jijippeke bijvoorbeeld in juli. Toen dat samenviel met de Ramadan, is het echter verplaatst naar augustus (Interview J4). In Chiro Koekelberg is de kampdatum datzelfde jaar behouden, maar zijn de spel-uren en –vormen aangepast om deelname aan de Ramadan mogelijk te maken (Interview K1). Ook al kunnen jaarlijkse tradities de leden een houvast bieden, wordt de kalender in beide groepen elk jaar opnieuw bijna van nul opgebouwd.

“Elke ploeg vindt zichzelf een beetje uit elk jaar. We hebben geprobeerd om een paar pilaren aan te bieden gedurende het jaar. Bijvoorbeeld het kamp of het weekend of zoiets. Dat wel vastleggen, geeft de leden ook structuur. Voor de rest kan alles wel vrij ruim worden ingevuld. Telkens opnieuw. En dat geeft leiding veel speelruimte” (J3, p.7).

“Tot nu toe zijn er geen zaken die in vraag gesteld worden. We proberen echt alle tradities bij te houden. Ook al is dat soms heel vermoeiend” (G2, p. 5).

Dat de tweedeling tussen integratie en transformatie een spanningsveld is, blijkt goed uit discussies over de **Chirokieren**. Zowel in Koekelberg als in Molenbeek wordt hier vrij los mee omgesprongen (Interview J1, J3, K3). Langs de ene kant willen zij van de Chirokieren geen uitsluitingsmiddel maken. Ze beseffen dat de Chirokieren voor vele ouders een zware kost zijn om te dragen (Interview K2). Dikwijls volstaat het voor hen dan ook om speelkieren te dragen in de kleuren van de Chirokieren. Langs de andere kant realiseren ze zich ook dat vaste Chirokieren een goede manier zijn om aan groepsbinding te doen. Wanneer iedereen hetzelfde set Chirokieren aanheeft, is iedereen gelijk

(Interview G1, J1, J3). Vaste Chirokieren geven niet alleen een identiteit aan elke Chirogroep individueel, maar ook over de verschillende Chiro's heen:

“Soms waren er gewestelijke activiteiten [...] en dan zien ze dat die allemaal een Chiro uniform dragen en dan zeggen ze: wij willen dat ook” (J1, p. 14).

Op het vlak van kledij zet Chiro Ganshoren voornamelijk in op integratie. De vaste Chirokieren bestaat er uit een blauw hemd, blauwe kousen en een beige short of rok. Nieuwe leden kunnen eerst een aantal keren komen voor ze een set Chirokieren aanschaffen. Voor oudere leden is er minder respijt:

“We hebben in het begin van het jaar eens een uniformcheck gedaan en er waren er een paar niet in orde. Ze moesten dan een koprol doen in de modder en de tweede keer met hun hoofd in een bak water en dan in bloem. Toen zijn er ouders komen klagen dat dat niet kan en dat dat onmenselijk is. Die zijn dan ook niet meer gekomen” (G2, p. 4).

Chiro Koekelberg op kamp

De lokale positioneringen op het spanningsveld tussen integratie en transformatie worden ook binnen de intermediaire en nationale structuren van Chirojeugd Vlaanderen opgepikt. Op deze niveaus voelen verschillende betrokkenen er veel voor om het Chiro-model helemaal te herdenken. Anderen kunnen zich daar dan weer heel moeilijk in vinden (Interview A1, A2, J3). Discussies over het **transformeren van het Chiro-model** roepen alleszins een aantal fundamentele vragen op die momenteel nog onbeantwoord blijven. Kunnen we in een stadscontext bijvoorbeeld nog blijven werken met vrijwilligers? Of moeten we overschakelen op beroepskrachten? Moeten we vasthouden aan een wekelijkse activiteit of kunnen we Chiro ook op een andere manier vorm geven? Moeten de leeftijdsgroepen niet meer gemengd worden? Waarom vasthouden aan de vaste Chirokieren? Wat doen we met Christus Koning? Door dit soort vragen te stellen, wordt een Chiro uitgedaagd om zich kwetsbaar op te stellen. Door de open definitie van de kern van Chiro bij Chirojeugd Vlaanderen, blijft het voor groepen die er een andere opinie op nahouden wel mogelijk om onder de Chiro vlag te blijven varen:

“Elke groep is vrij te kiezen welke scherpe kantjes ze eraf willen vijlen en welke interpretatie ze maken van de kern van Chiro: zich via samenspel oefenen in verantwoordelijkheid. Elke groep beslist zelf tot waar ze hun werking willen aanpassen en hoeveel inspanningen ze willen

leveren voor die minderheid. In sommige groepen gebeurt dat ook echt: het uniform afbouwen, halal op kamp...” (Bombaerts, Hillaert, Coussée, p. 191).

9.3 Conflict en consensus

Solidariteit kan bouwen op een sterke consensus in de visie over samen leven en samenleving. Solidariteit kan ook tot stand komen als er daar geen overeenstemming over bestaat.

Het succes van transformatieve strategieën binnen een Chirogroep staat sterk in verband met een positionering op twee andere spanningsvelden. Het eerste is dat tussen **conflict en consensus**. De hamvraag daarbij is of solidariteit tot stand komt wanneer er een overeenstemming is over een aantal basisprincipes van het samenleven, dan wel of solidariteit ook mogelijk is wanneer er cruciale onenigheden zijn over het hoe, het wat en het waarom van gemeenschapsvorming in diversiteit. Zowel in het BINT project als in de Chiro's van Koekelberg en Molenbeek is er een grote openheid om conflicten te beschouwen als leermomenten (Interview A2, J4, K1). Onderlinge spanningen worden daarbij niet uit de weg gegaan, maar gezien als een kans om tot een beter eindresultaat te komen. De totstandkoming van een consensus wordt daarbij niet als een *conditio sine qua non* gezien. In plaats daarvan kiest men er bewust voor om te leren leven met het feit dat men niet alle botsende meningen kan verzoenen:

“Diversiteit heeft minder te maken met harmonie-in-verschil, wel met conflict, discussie en permanente onderhandeling. Die complexe onderhandelingsituaties vragen van alle deelnemers nieuwe competenties – ook van onze Chiroleiding!” (Chirojeugd Vlaanderen, 2011, p. 42).

9.4 Onderhandelbaarheid en niet-onderhandelbaarheid

Dit spanningsveld gaat over de mate van dwang die uitgeoefend wordt om solidariteit te genereren. Is solidariteit het gevolg van een spontane, vrijwillige handeling of van dwingende sociale verwachtingen of dwang door overheidsinstellingen of andere formele instituties?

Het succes van transformatieve strategieën is ook gebaseerd op de positionering op het spanningsveld tussen **onderhandelbaarheid en niet-onderhandelbaarheid**. Door de zoektocht naar een consensus op te geven, hoeft niet iedereen hetzelfde te denken. Door ruimte te laten voor onderhandelbaarheid hoeft niet iedereen hetzelfde te doen. Eerder dan strakke regels op te stellen waaraan elk Chirolid dient te voldoen, zetten transformatieve Chiro's in op het scheppen van een ruimte waarin iets extra mogelijk wordt. Jongens en meisjes worden bijvoorbeeld niet gedwongen om elk spel mee te spelen (Observaties). Wanneer de kinderen geen zin hebben om een spel te beginnen, wordt er gekozen voor een ander spel. Deze houding zet zich door in meer fundamentele kwesties. De structuren van een Chiro kunnen enkel op losse schroeven worden gezet als er op voorhand duidelijk is gemaakt dat regels, normen, waarden en tradities niet in stenen tafels staan gebeiteld, maar steeds opnieuw ter discussie kunnen worden gesteld:

“Dat zijn van die momenten dat je ruimte hebt om eens dieper te gaan. (...) Dat je ziet van kinderen, die zijn aan het spelen, de anderen zijn aan het klappen of aan het vertellen over thuis of over... Je stuurt dat niet allemaal, maar dat maakt dat er heel veel kansen zijn en heel

veel ruimte, vrije tijd om dingen ter sprake te brengen. Sommige groepen grijpen die ruimte en andere niet” (J2, p. 25).

Voor sommigen gaat het transformatiepotentieel binnen de Chiro-structuren overigens niet ver genoeg. Zij benadrukken dat de huidige praktijken de Chiro's wel openstellen voor etnisch-culturele diversiteit, maar dat het moeilijk blijft om binnen de Chiro een antwoord te bieden op de problemen die er in achtergestelde Brusselse wijken echt toe doen. Voor hen is het belangrijk om Chiro niet te herdenken vanuit de Chiro structuren zelf, maar vanuit de echte noden in Brussel:

“Ik ken ook iemand (...) die er een heel andere visie op heeft, die dat laboratorium helemaal opentrekt en ook de Chiro-structuur als dusdanig in vraag wil stellen. Die Chiro wil invullen vanuit de vragen en de noden van de gemeenschap (...) Als Chiro bezig wil zijn met de wijk, problemen wil aanpakken, die hangjongeren integreren, gaat men experimenteler moeten gaan nadenken. Want met de huidige structuren houd je hen niet vast” (J3, p. 7-8).

10. Besluit

Diversiteit kent in Chiro verschillende gedaantes: het gaat niet enkel om etnisch-culturele diversiteit, maar ook om leeftijd, sociaal-economische achtergrond, gender, taal en religieuze diversiteit. In de stedelijke context waarin de bestudeerde chirogroepen actief zijn, is de diversiteit binnen het ledenbestand wel groter dan binnen de leidingsploeg. De verschillende aspecten en invullingen van diversiteit worden binnen Chiro niet gezien als een noodzakelijk kwaad of als een probleem, maar als een realiteit, een uitdaging en een duidelijke meerwaarde.

Door de lokale, de intermediaire en de nationale geledingen van Chiro wordt ingezien dat diversiteit een aantal traditionele bronnen van solidariteit bemoeilijkt. Gedeelde normen en waarden worden in verschillende stadsgroepen als een uitsluitingsmechanisme ervaren. Doordat vele kinderen, jongeren en ouders in Brussel geen ervaring hebben met het jeugdbewegingsmodel, komt ook de intergenerationale interdependentie als bron van solidariteit onder druk.

Toch vinden we verschillende vormen van solidariteit terug in interpersoonlijke praktijken tussen leden onderling, tussen leiding onderling, tussen leden en leiding en vanuit Chiro als organisatie. Uit de interviews blijkt dat het gemakkelijker is voor lokale Chirogroepen om in te zetten op respect voor culturele verschillen of culturele erkenning (zoals o.m. expliciete erkenning van thuistalen, halal vlees op kamp) dan op economische herverdeling. Claims voor economische herverdeling worden geïnitieerd en ondersteund door Chiro als organisatie en kunnen niet vertrekken vanuit individuele lokale groepen.

Chirojeugd Vlaanderen werkt overwegend aan de voorwaarden die nodig zijn om tot solidariteit te komen. Ze ondersteunt de lokale groepen ook om deze voorwaarden te benutten, zonder daarbij expliciet nieuwe vormen van solidariteit te creëren. Daarnaast zien we ook specifieke initiatieven ontstaan zoals de stadswerking en BINT. Hierbij kan de vraag gesteld worden of het om innoverende vormen van solidariteit gaat, dan wel om reeds gekende vormen, dan wel om innoverende vormen van jeugdbewegingswerk.

Plaats speelt een belangrijke rol bij het tot stand komen van solidariteit. De superdiverse context van Brussel dwingt Chirojeugd Vlaanderen om haar werking te herdenken. Onder andere vanuit een bezorgdheid om Chiro in de stad te laten bestaan, wil Chiro toegankelijk zijn voor iedereen. Vandaaruit kiest ze expliciet om in te zetten op het omgaan met diversiteit binnen de bestaande Chirogroepen (zoals o.m. via initiatieven zoals het herverdelingsfonds), alsook om ervaringen met het omgaan met diversiteit mee te nemen in het herdenken van het Chiro- en jeugdbewegingsmodel. Om dit model echt te transformeren, moet er ruimte zijn voor conflict en onderhandelbaarheid.

Het is niet altijd duidelijk op welke manier ervaringen van solidariteit die uit lokale en bovenlokale acties en initiatieven voortkomen ook bestaande Chirostructuren in het bijzonder en de positie van het jeugdbewegingsmodel als standaardmodel voor jeugdwerk in het algemeen uitdagen en veranderen. De vraag blijft wat groepen van elkaar kunnen leren uit deze acties en initiatieven. De stadswerking kan gezien worden als een forum om leerervaringen m.b.t. diversiteit en solidariteit uit te wisselen overheen lokale Chirogroepen, maar in de praktijk wordt dat niet altijd zo ervaren. In actie-onderzoek zouden we dan ook willen inzetten op de leerprocessen tussen de verschillende schaalniveaus en de manier waarop zij de verspreiding van innovatieve vormen van solidariteit binnen de verschillende geledingen van Chirojeugd Vlaanderen kunnen faciliteren.

11. Bibliografie

11.1 Geanalyseerde documenten

Chirojeugd Vlaanderen (s.d.a). *Dossier: Chiro in de stad*. Antwerpen

Chirojeugd Vlaanderen (s.d.b). *Diversiteitsprojecten en –acties in de Chiro*. Antwerpen

Chirojeugd Vlaanderen (2006). *Komkommerin: Werken aan diversiteit in de Chiro*. Antwerpen

Chirojeugd Vlaanderen (2010a). *BINT: Animatorentraject voor meisjes uit Molenbeek en omgeving*. Brussel

Chirojeugd Vlaanderen (2010b). *De Chirovisie*. Antwerpen

Chirojeugd Vlaanderen (2011). *Bint!* Brussel

Chirojeugd Vlaanderen (2013a). *Visie op Diversiteit*. Antwerpen

Chirojeugd Vlaanderen (2013b). *Beleidsnota 2014-2017*. Antwerpen

Vlaamse Gemeenschapscommissie (2013). *Overeenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de vzw Chirojeugd-Vlaanderen voor de werking van Bint*. Brussel

<http://chirokoekelberg.wordpress.com/>

<http://www.chiroganshoren.be/cms/>

<https://www.facebook.com/#!/groups/chirojijippeke/?fref=ts>

<https://www.facebook.com/#!/BintBrussel?fref=ts>

www.chiro.be

www.chirobrussel.be

11.2 Academische referenties

Baeten, W. (1993). *Patronaten worden Chiro: Jeugdbeweging in Vlaanderen 1918-1950*. Leuven: Davidsfonds

Bekaert, L. (2013). *Jeugdwerk en diversiteit: De betekenis van BINT voor meisjes van allochtone afkomst*. Universiteit Gent

Bombaerts, G., Hillaert, W. & Coussée, F. (2010). *Curieuzeneuze pastapot: diversiteit en toegankelijkheid in het jeugdwerk*. Gent: Academia Press

Coussée, F. (2006). *De pedagogiek van het jeugdwerk*. Gent : Academia Press.

Coussée, F. & Bradt, L. (2012). *Jeugdwerk en sociale uitsluiting. Handvatten voor emanciperend jeugdbeleid*. Leuven: Acco

De Vroede, M. & Hermans, A. (1985). *Vijftig jaar Chiroleven 1934-1984*. Leuven: Universitaire Pers Leuven

Loots, H. (2012). *Het Vlaamse Jeugdwerk, een weerspiegeling van onze gekleurde samenleving?*. Vrije Universiteit Brussel.

11.3 Lijst geïnterviewden

Chirogroep	Functie	Code
Chirojeugd Vlaanderen	Pedagogisch secretaris	A1
Stadswerking Brussel	Stadswerker/coördinator BINT	A2
Chiro Jijippeke	Oud-leiding/PL/VB	J1
	stadswerker/ouder	J2
	Oud-groepsleider	J3
	Groepsleiding	J4
Chiro Koekelberg	VB/oud-leiding/oud-werkgroep lid	K1
	Oud-leiding	K2
	Groepsleiding	K3
Chiro Ganshoren	Leiding	G1
	Leiding + gewestlid	G2

11.4 Afbeeldingen:

www.chiro.be

Chirojeugd Vlaanderen (2013a). *Visie op Diversiteit*. Antwerpen

Chirojeugd Vlaanderen (2011). *Bint!* Brussel

Chirojeugd Vlaanderen (2013b). *Beleidsnota 2014-2017*. Antwerpen

chirobrussel.be

<http://chirokoekelberg.wordpress.com/>

<http://www.chiroganshoren.be/cms/>

<https://www.facebook.com/#!/groups/chirojijippeke/?fref=ts>

<https://www.facebook.com/#!/BintBrussel?fref=ts>

<http://www.Chirosloepi.be/category/nieuws/>

<http://www.kerknet.be/algemeen/content.php?ID=7478>

<http://www.brussel.irisnet.be/over-het-gewest/de-gemeenten-van-het-brussels-hoofdstedelijk-gewest>

12. Glossarium

(Chirojeugd Vlaanderen, 2013b, p. 6-7; Chirojeugd Vlaanderen, s.d. a, p. 4)

Afdelingen: leeftijdsgroep. Voor elke leeftijdsgroep is er een eigen naam, die bij jongens en meisjes verschilt (Vb. Speelclubs, rakkers, tiptiens, kerels,...). Afhankelijk van de combinatie jongens-meisjes en/of leeftijdsgroepen worden de afdelingsnamen gecombineerd. (Vb. Rakwi's, Tito's, Ketí's, Aspi's,...)

Aspiranten (aspi's): de oudste leeftijdsgroep, 16-18j, , die al voorbereid wordt op de rol van leiding.

Bint: animatorentraject van Chirojeugd Vlaanderen voor Brusselse meisjes, gecoördineerd door de Brusselse stadswerking.

Chirojeugd Vlaanderen vzw: Chirojeugd Vlaanderen vzw heeft tot doel de landelijke jeugdbewegingswerking waar te maken. De jeugdbeweging staat centraal in de Groep Chiro: de andere geledingen ondersteunen de werking van de landelijke koepel.

Commissies: op het nationale niveau zijn er momenteel 22 commissies actief, die zich allemaal op één bepaald thema concentreren. Ze volgen dat thema op, werken materiaal uit, bundelen informatie, denken een visie uit, enz. Die ploegen hebben een permanent karakter. In principe blijven ze meerdere jaren bestaan.

Gewest: Chirogroepen uit één of enkele gemeenten vormen samen een gewest. Het gewest (de gewestploeg) is de kaderploeg die het dichtst bij de plaatselijke groepen staat.

Groep Chiro: Groep Chiro bestaat uit drie geledingen: de jeugdbeweging Chiro, de winkelketen De Banier en de jeugdverblijfscentra.

Groepsleiding (GL): leid(st)er met eindverantwoordelijkheid voor een lokale groep.

InleidingsKursus: vormingsweekend dat gevolgd moet worden om een animatorenattest te behalen.

Pedagogische leiding (PL): pedagogische denktank van de Chiro. Zij coördineert het pedagogisch werk van de commissies, redacties, diensten en werkgroepen, en ontwikkelt visie over allerlei interne evoluties en veranderingen in de samenleving.

ScholingsBivak: vormingsweek die gevolgd moet worden om een animatorenattest te behalen.

Solidariteitsfonds: Fonds binnen Chirojeugd Vlaanderen dat extra financiële ondersteuning voorziet voor groepen met een groot aantal kinderen en jongeren uit maatschappelijk kwetsbare situaties (en dus vaak minder inkomsten kunnen genereren)

Stadslong: de naam van de stadswerking in Brussel

Stadswerking: De stadswerking richt zich vooral op de groepen die in meerdere mate met de problemen geconfronteerd worden. Daarvoor hebben in iedere stad vrijwilligers zich georganiseerd, structuren opgericht en acties ondernomen om de stadsgroepen te ondersteunen. Dat is mogelijk dankzij de concentratie van groepen in die steden. In de drie grootsteden kon Chirojeugd Vlaanderen

o.m. dankzij financiële ondersteuning vanuit de stad, beroepskrachten aanstellen om de stadswerking te ondersteunen.

Steun Op Maat (SOM): Steun Op Maat, ondersteuning van groepen en gewesten, door gewesten, verbonden en nationale vrijwilligersploegen, aangepast aan de noden van de groep of het gewest. Door de groepen zelf wordt vaak verwezen naar de oud-leidingsploegen als vorm van SOM.

Verbond: een aantal gewesten samen vormen een verbond. Er zijn tien verbonden die samen instaan voor heel Vlaanderen en Brussel. De verbondsploegen ondersteunen de gewesten. Elk verbond wordt deeltijds ondersteund door een educatief medewerk(st)er.

Volwassen begeleider (VB): een kleine 60 % van de Chirogroepen heeft één of enkele volwassen begeleid(st)ers. Zij staan niet in leiding, maar ondersteunen de leidingsploeg. Ze zijn betrokken bij de groep maar houden toch een beetje afstand. Zij zijn vaak een aanspreekpunt voor ouders.

WMKJ: Werking voor maatschappelijk kwetsbare jongeren